

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en
Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent

8ste Jaargang, nr. 2

15 maart 1979

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maïsstraat 235, Gent

Secretariaat : Maïsstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische
Kring Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

Gent in 1863	55
De Jongens van Gent	76
De Inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde	80
Een en ander over doolhoven	93
Het Documentatiecentrum voor streekgeschiedenis	105
Bibliografie	109
Puzzel 1978	109
Te Gent	110

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatie-
centrum voor Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Be-
gijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12
uur. (uitgenomen op feestdagen). Gesloten in juli en augustus.

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Op ZATERDAG 24 MAART om 10 UUR bezoek aan het Stadsarchief onder de leiding van de Heer Dr. J. Decavele, stadsarchivaris. Samenkomst : Abrahamstraat 13 Gent. Aantal deelnemers beperkt tot 40 personen. Inschrijving vóór 22 maart bij het secretariaat. Tel. (091)26.23.28.

Op WOENSDAG 25 APRIL om 20 UUR in de conferentiezaal van het Kultureel Centrum Bank van Brussel-Lambert, Graaf van Vlaanderenplein, 5, Gent voordracht met kleurendia-projectie door de Heer Ing. J. Bombay over "Gent in de Filatelie".

VORIGE JAARGANGEN VAN GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

De volledige jaargangen voor 1977 en 1978 zijn nog verkrijgbaar.

Prijs : 200 fr.

Van de vorige jaargangen zijn beschikbaar :

1973 : nummers 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12

1974 : nummers 1, 3, 4, 6

1975 : nummers 1 en 3

1976 : nummers 2, 3, 4, 5, 6

Prijs per afzonderlijk nummer : veertig frank.

De tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag in het Documentatiecentrum. Bij storting op postrekening gelieve de portkosten bij te voegen :

1 of 2 nummers : 10 fr.

3 of 4 nummers : 20 fr.

meer dan 4 nummers : 25 fr.

Bij overschrijving op postrekening : duidelijk jaargang en nummers vermelden.

GENT IN 1863

Als gevolg van de Secessieoorlog kende de katoennijverheid te Gent een zeer ernstige crisis met als gevolg meer dan 5000 werklozen. 1862 was een jaar van honger en ellende. In 1863 woedt de burgeroorlog in de Verenigde Staten verder. Vooreerst zullen we dus het verder verloop van de crisis in de katoennijverheid behandelen.

Aantal katoenarbeiders :	aan het werk	zonder werk
12. 1.1863	4 767	5 390
16. 2.1863	4 325	5 832
23. 2.1863	4 112	6 045
23. 3.1863	4 882	5 275
20. 4.1863	5 012	5 147
18. 5.1863	4 972	5 145
15. 6.1863	5 064	5 093
13. 7.1863	5 166	4 991
17. 8.1863	5 183	4 974
14. 9.1863	5 495	4 662
12.10.1863	5 601	4 556
9.11.1863	5 571	4 586
7.12.1863	5 580	4 577

Deze getallen vragen toch enig commentaar. Met minimum aantal katoenarbeiders aan het werk kwam voor op 23.2.1863. Daarna komt er een lichte verbetering. We beschikken echter over geen gegevens in verband met het aantal wekelijkse werkuren, waardoor het onmogelijk is de evolutie van de werkloosheid te beoordelen. Een tweede bemerking betreft het aantal werklozen. We stellen vast dat het totaal aantal katoenarbeiders altijd gelijk blijft, nl. 10 157. Zeker werd dit getal bekomen als uitkomst van de aftrekking : aantal katoenarbeiders begin 1862 min aantal werklieden aan 't werk. Maar in 1862 en in 1863 zijn een aantal werklieden uitgeweken; vermoedelijk hebben wel enkelen een ander werk gevonden. Tenslotte : door de crisis in de katoenindustrie bloeit de vlasindustrie die zich uitbreidt en waardoor het aantal arbeidsplaatsen vermeerderd. We mogen aannemen, dat wel enkele katoenarbeiders in de vlasindustrie terecht komen. Is het opgegeven aantal werklozen dus niet nauwkeurig, toch is het een feit, dat in veel gezinnen armoede heerst.

12 Januari : De verkoop van katoenproducten is onbeduidend.

8 Februari : Prins Frederik der Nederlanden heeft aan de loge Le Sep-

tentrion driehonderd gulden geschonken bestemd voor de armen. Hierbij een woordje verklaring : in 1863 was le Septentrion nog aangesloten bij het Groot Oosten der Nederlanden.

20 Februari : De Beurzencourant geeft een beeld van de toestand. Vierhonderd fabriekarbeiders zijn tewerkgesteld aan openbare werken en verdienen van 7 tot 8 fr. per week. Achttien fabrieken liggen volledig stil. Tien katoenfabrieken werken op een vierde van hun capaciteit, drie fabrieken op een derde, vier fabrieken op twee derde en in acht fabrieken zijn al de arbeiders aan 't werk.

De volgende getallen geven ons een beeld van de gevolgen van de Seccesoorlog op de in- en uitvoer van ruw katoen in Engeland.

	Invoer : aantal balen	gewicht per baal	Uitvoer : aantal balen
1853	2 263 500	425 kg	349 610
1860	3 366 686	421 kg	608 260
1861	3 036 930	415 kg	677 320
1862	1 445 950	370 kg.	546 920

De produktie van ruw katoen bedroeg (aantal balen)

	1860	1861	1862
Verenigde Staten	2 580 843	1 842 610	72 369
Brazilië	103 050	99 120	133 807
West-Indië	9 956	10 390	21 486
Egypte	109 985	87 280	146 420
Oost-Indië	562 852	987 530	1 071 808

De Verenigde Staten waren dus de grootste katoenproducent ; van af 1862 werd betracht in de andere landen de katoenproductie op te voeren, zonder er nochtans in te slagen aan de vraag te voldoen.

Betreffende de liefdadigheid is weer heel wat te vermelden. De cavalcade van de Zonder Naam op 15 februari heeft 2042,81 fr. opgebracht. Een concert ingericht door de leerlingen van het Sint-Barbaracollege bracht 567 fr. op, som die geschonken werd aan het Sint-Vincentiusgenootschap en aan de Grijze Zusters. Voor een concert ingericht door de Melomanen heeft de koning ingetekend voor 2000 fr. Elke inschrijver krijgt drie broodkaarten om aan behoeftigen uit te delen; het overige van de opbrengst werd geschonken aan het Liefdadigheidsbureau. Het concert bracht netto 4960,50 fr. op. Een tweede uitgang van de cavalcade bracht 2634,32 fr. in de kas. De Maatschappij Les vrais Amis de la Charité heeft in zijn lokaal op Klein Turkije een teerlingwedstrijd ingericht; er waren 34 480 worpen aan tien centimes per

Ville de Bruxelles

AVEC PERMISSION DES AUTORITÉS.

DIMANCHE 15 MARS 1863.

Cavalcade Philantropique

ORGANISÉE PAR LE CERCLE

DES SANS NOM NON SANS CŒUR DE GAND

AU PROFIT DES

Ouvriers Gandois sans travail.

ITINÉRAIRE DE LA CAVALCADE.

Place d'Anvers, rue de Lacken, rue de la Vierge-Noire, marché aux Poulets, place St-Nicolas, rue du Midi (ancienne rue au Lait), rue des Pierres, rue de la Tête d'Or, Grand Place, rue de la Colline, marché aux Herbes, rue de la Madeleine, rue St-Jean, Vieille Halle au Blé, rue de l'Escalier, rue d'Or, rue de Ruysbroeck, rue de la Paille, place du Grand Sablon, rue de Bodenbroeck, rue de la Régence, place Royale, place du Palais, rue Ducale, rue de la Loi, rue Royale, boulevard Botanique, rue du Marais, rue Fossé aux Loups, rue Léopold, rue de la Reine, place de la Monnaie, rue Neuve, boulevard d'Anvers, station de l'Allée-Verte.

PROGRAMME.

1re PARTIE.

- 1° Peloton de cavaliers du régiment des Guides.
- 2° Musique du régiment des Grenadiers.
- 3° Noce flamande, représentée par la Société lyrique *Het Davidshof*, d'Oostacker.
- 4° 2 trompettes à cheval.
- 5° Groupe de cavaliers Circassiens.
- 6° La société Garibaldienne.
- 7° Les Oiseaux Mouches, c'est-à-dire qui se mouchent.

2e PARTIE.

- 8° Musique turque à cheval.
- 9° **L'ENFER.** Lucifer faisant un tour de promenade avec la belle Proserpine. Ils sont accompagnés de dames intimes, ministres, courtisans, valets et gardes de la *Cour de l'empire infernal*.
- 10° Ambassade perse. Ces ambassadeurs sont envoyés en Europe pour y étudier les costumes et usages, afin qu'à leur retour ils puissent entortiller les Perses de la même manière. Ils admirent principalement les cocinottes de nos dames comme moyen nouveau de locomotion future.
- 11° Les Dragons de Villars. Groupe formé par MM. les sous-officiers du 4e régiment d'artillerie, en garnison à Gand.

3e PARTIE.

- 12° Marchand de Kokedi; personnage renommé parmi la race enfantine pour l'excellence de ses pâtes de Jujubes et autres.
- 13° Caisse de la Cavalcade.
- 14° Groupe de cavaliers Japonais.

- 15° Char, représentant le navire : *l'Union des peuples*, avec mâture, cordages etc. équipé de 40 matelots, par les membres de la société *l'Union lyrique*, de Bruxelles.
- 16° **Le Ju-Ces-Club de Londres.** Groupe de cavaliers montés sur des chevaux de *Wisse*, n'ayant ni soif ni faim, et ne mangeant que quand l'appétit le leur ordonne, c'est-à-dire jamais. (*Vois ci-après pour leur Carrousel.*)

4e PARTIE.

- 17° **Entrée de Maximilien d'Autriche et de Marie de Bourgogne.**

(Cette entrée eut lieu à Gand après la mémorable victoire remportée sur les Français le 17 août 1479, à Guinegate.)

- a. 2 trompettes à cheval.
- b. Musique des corporations, représentée par la société *Grétry*, de Gand.
- c. Porte drapeau.
- d. Soldats bourgeois avec leurs *goedendags*.
- e. Les Corporations avec leurs écussons.
- f. Dais, sous lequel chevauchent l'archiduc Maximilien d'Autriche et Marie de Bourgogne.
- g. Groupe de chevaliers et de courtisans à cheval.
- h. Un piquet de cavaliers cuirassés.

5e PARTIE.

- 18° Musique du régiment des Carabiniers.
- 19° Groupe de soixante cavaliers en costumes divers.
- 20° Peloton de cavaliers du régiment des Guides.
La baie sera formée par des soldats de la garnison de Bruxelles.

La Cavalcade se mettra en marche à 4 heures précises.

PROPRIÉTÉ. — Déposé conformément à la loi.

worp, wat dus 3448 fr. opbracht. Met dit bedrag werden 9 896 broden uitgedeeld. De Zonder Naam trekt met haar cavalcade naar Brussel en doet er een rondgang met 300 ruiters en vier muziekmaatschappijen. De opbrengst bedroeg 13 941,92 fr. Er werden 173 109 geldstukken ingezameld, waarvan zestien goudstukken van 20 fr. en zeven goudstukken van tien fr.

Zonderling is wel, dat einde maart de kranten practisch geen aandacht meer schenken aan de crisis in de katoenindustrie. Enkel de Beurzen-courant, het blad van de oppositie, laat soms nog zijn stem horen. Zo op 9 juli : "Katoenfabrikanten beginnen enkele bedienden af te danken; dit is het bewijs, dat de toestand niet verbetert. Nochtans blijven de twee grootste fabrieken van onze stad de volle dag werken".

9 Augustus : Men vraagt twee kaarderijmeisjes voor een fabriek te Maroeuil bij Arras. Inlichtingen bij de voorzitter van de weversmaatschappij, Sint-Lievensstraat, 32, die het reisgeld zal betalen.

Om dit deel te eindigen, nog een bericht uit de Beurzen-courant. "Libera-
le Menschlievendheid". Het staat dus vast : de aardewerkers mogen maar drie dagen per week meer werken en trekken daarvoor de som van 4,80 fr. Daarmede moeten ze huishuur, vuur, licht, onderhoud, klederen, enz. betalen. En met de overschot moeten ze levensmidde-
len kopen. Reken uit : huishuur : 1,00 fr., wasschen : 0,20 fr., kolen : 0,30 fr., herstellen klederen 0,20 fr., licht : 0,30 fr. Totaal : 2,00 fr. Blijft dus 2,80 fr. per week voor een gezin met vader, moeder, twee kinderen; dit is 40 centimes per dag of tien centimes per dag en per hoofd". De Beurzen-courant richt zich voornamelijk tot de kleine mid-
denstand, die moet leven van de arbeiders en poogt deze stand voor de oppositie te winnen. Een feit is echter zeker : de toestanden waren tragisch.

Volgen we thans de gewone gebeurtenissen.

14 Januari : Gisteren is men de werken begonnen aan het kanaal, dat het kanaal van Brugge met de haven moet verbinden. (Verbindingska-
naal) Naast het graven van het kanaal moeten nog een aantal bijko-
mende werken worden uitgevoerd : afwendig Kerkstraat, leggen van een draaibrug aan het begin van het kanaal, maken van twee brugjes over grachten door het kanaal doorsneden, bouwen van een brughuis-
je, bouwen van een brughuis aan het Tolhuis, het bouwen van een wachthuis voor de sluismeester aan het Tolhuis, bouwen van een draai-
brug aan het Tolhuis. Het Verbindingskanaal is 2 158 meter lang, had een breedte van 38 m en op de bodem 12 meter. Het was vijf meter diep; 260 000 M3 aarde moesten weggegraven worden. De werken (57)

moesten in achttien maand voltooid zijn. Naast beide zijden van het kanaal komt een weg van 12 m. breedte.

Op 18 februari vernemen we, dat meer dan 600 werklieden delven aan het Verbindingskanaal.

21 Februari : Bij Bourdon in de Veldstraat is een koperen grafplaat gemaakt voor pastoor Van Steenkiste, die begraven is te Rooborst (gemeente op 3 km. van Strijpen en Munkzwalm). De plaat werd gegraveerd door A. Bressens, een leerling van Jan Béthune.

1 April : Men heeft een onderaardse gang ontdekt van het Gravensteen tot buiten de Brugse Poort. Toegang : 25 centimes. (?)

De gemeenteraad heeft het plan van schepen de Maere, dat de verplaatsing voorziet van de sluis aan de Braemgaten (= Watermolenbrug) aan de Brabantdam naar de Nederschelde goedgekeurd. Bij de minister van Openbare werken zal het belang van dit werk worden aangetoond.

5 April : Sedert het Klein Begijnhof eigendom is geworden van de bewoners worden daar heel wat werken uitgevoerd. Al de voorgevels worden geveerd in steentjes, omboord met wit aan deuren en ramen.

Van 1 april dragen het 1° en 2° regiment kurassiers de benaming van 3° en 4° lansiers.

6 April : Lodewijk Eggermont, oud-burgemeester van Ledeberg is op 4 april in de omgeving van Brussel overleden.

8 April : De Taal is gansch het Volk vraagt aan de minister om niet enkel een wedstrijd voor Franse dichtkunst bestemd voor kantaten uit te schrijven, maar ook een wedstrijd voor Vlaamse dichtwerken in te richten.

16 April : Bij de Keizerpoort werd een steur van 80 kg. gevangen.

18 April : De gemeenteraad keurt een krediet van 100 000 fr. goed voor het uitvoeren van aardewerken.

De gemeenteraad keurde ook een reglement in verband met de politie op de kerkhoven goed. Dit vraagt een woord verklaring. Het kerkhofvraagstuk was een moeilijk probleem, dat heel wat inkt heeft doen vloeien in gans het land, bovendien had dit vraagstuk verschillende aspecten. Tot op het einde van het Ancien Regime was een begrafenis een louter godsdienstige aangelegenheid. Wel had Jozef II in de steden de kerkhoven doen verplaatsen naar de rand van de stad - zo ontstonden de drie Gentse kerkhoven Heuvelpoort, Dampoort en Brugsepoort (De Smetstraat) -, maar aan het karakter van de begrafenis was niets veranderd. De kerkhoven waren bezit van de parochiekerken. Na de Franse revolutie werd de burgerlijke stand opgericht en werd een over-

lijden ook een burgerlijke akt. Art. 15 van het decreet van 23 prairial jaar XII (1804) bepaalde : "Dans les communes où l'on professe plusieurs cultes, chaque culte doit avoir un lieu d'inhumation particulier, et dans le cas où il n'y aurait qu'un seul cimetière, on le partagera par des murs, haies ou fossés en autant de parties qu'il y a de cultes différents". Art. 16 van hetzelfde decreet bepaalde : "Les lieux de sépulture, soit qu'ils appartiennent aux communes, soit qu'ils appartiennent aux particuliers, seront soumis à l'autorité, police et surveillance des administrations municipales". Art. 17 bepaalde : "Les autorités locales sont spécialement chargées de maintenir l'exécution des lois et règlements, qui prohibent les exhumations non autorisées et d'empêcher qu'il ne se commette dans les lieux de sépulture aucun désordre ou qu'on permette aucun acte contraire au respect du à la mémoire des morts".

Het gemeentereglement van 1863 bepaalde : "Zal gestraft worden met een boete van 15 fr. in alle geval waer de daed geen misdrijf of overtreding aan grooter straffen onderworpen daer stelt, al wie zal schuldig zijn weggenomen of vrijwillig verbroken te hebben een kruis, hekken, zerk of al ander grafteeken in een der kerkhoven gelegen op het grondgebied van Gent".

Het kerkhof van de Dampoort (Wasstraat) was eigendom van de kerkfabrieken van St.-Baafs, St.-Jacobs en het H. Kerst. Tot einde 1852 waren de concessies op het kerkhof - het aantal was zeer gering - door de kerkfabriek verleend. Begin 1863 verleende de gemeenteraad een concessie. De Bestendige Deputatie zal voorbehoud maken op het gemeenteraadsbesluit. Het probleem zal zelfs aanhangig gemaakt worden bij de minister, die op 11.2.1864 zal antwoorden : "La question de savoir dans quelles formes et au profit de qui les concessions de l'espèce doivent être accordées, constitue une des plus graves difficultés de la législation des cimetières." De minister besluit, dat de stad voorlopig verder concessies kan verlenen op voorwaarde van het antwoord op de vraag aan wie de prijs van de concessie toekomt.

Het kerkhofprobleem stelde zich niet enkel te Gent, maar ook in een aantal andere gemeenten. Verschillende malen zal dit vraagstuk in het parlement worden besproken. (voor meer gegevens : zie Prof. Luyckx). (1).

Op 11 juli zal de gemeenteraad de prijs van een concessie op het kerkhof bepalen. De prijzen waren

concessie 2 m ² : 20 fr. per m ²	} plus een gift van een vierde voor het Liefdadigheidsbureau
3 m ² : 30 fr. per m ²	
4 m ² : 40 fr. per m ²	
5 m ² : 50 fr. per m ²	
6 m ² : 60 fr. per m ²	

De prijzen waren dus : voor 2 m² : 50 fr., voor 3 m² : 118,50 fr., voor 4 m² : 200 fr., voor 5 m² : 312,50 fr.

Het gemeenteraadslid Hebbelynck stemde tegen met als gevolg, dat hij bij de komende gemeenteraadsverkiezing niet meer zal voorgedragen worden door de liberale associatie.

22 April : Het Hotel Royal op de Kouter werd verkocht voor 108 500 fr.

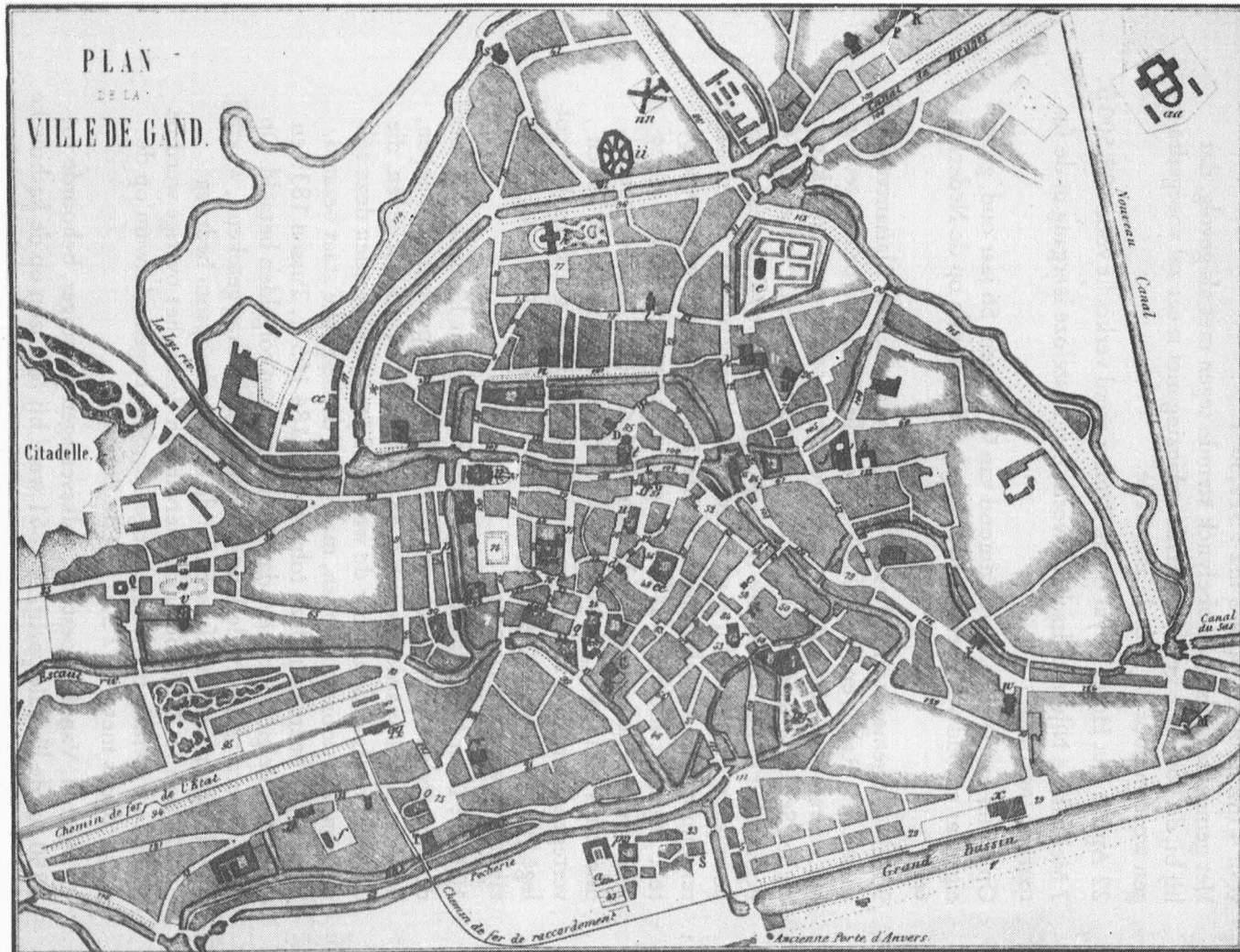
7 Mei : In de Nijverheidsschool wordt een kosteloze leergang in de fotografie ingericht.

Op 4 mei overleed te Gent Edmond van Grootven, 56 jaar oud, grondeigenaar en oud volksvertegenwoordiger. Hij woonde op de Nederkouter.

9 Mei : De gemeenteraad besluit de stadsgracht aan de Blaisantvest tussen het Rabot en het Tolhuis op te vullen. De raad besluit tevens het voorstel van het bestuur der Burgerlijke Godshuizen Poortakker en het St.-Jacobsgodshuis te verkopen goed te keuren. "Les enclos de Poortakker et de St.-Jacques forment à proprement parler des enclos de maisons construites il y a un siècle; leur état vétuste et de ruine leur rend impropres à l'habitation et les restaurations s'y font en pure perte". Tegen dit voorstel was protest gekomen van wege graaf Vaernewyck en familie en van wege Octave d'Alcantata en zijn echtgenote, dochter Vaernewyck. Ze verklaarden afstammeling in rechtē lijn en vertegenwoordigers te zijn van de schenkers van het godshuis. Het college van burgemeester en schepenen oordeelt dat de motieven onjuist zijn en verwerpt het protest.

12 Mei : Door het Belgisch-Nederlands verdrag van 19 april 1839 werd door Nederland een tol geheven van 1,12 gulden per ton op schepen, die naar België vaarden en van 0,38 gulden per ton voor schepen, die de Schelde afvaarden. Door de wet van 5 juni 1839 werden deze tolrechten niet door de schepen, maar door de Belgische staat betaald. Voor 1861 bedroegen deze tolrechten 2 184 105 fr. Tussen 1839 en 1863 had België voor meer dan 28 miljoen aan tolgelden betaald. Op 12 mei werd tussen Nederland en België een verdrag getekend, waarbij de tolrechten werden afgeschaft : de totale afkoopsom bedroeg 36 278 566 fr. België betaalde hiervan een derde, het overige werd betaald door twintig maritieme mogendheden. Engeland kwam op de eerste plaats met 8 782 320 fr. (zie Luyckx)

20 Mei : H. Van de Woestijne, volksvertegenwoordiger, behoorde tot 1850 tot de liberale partij. In 1861 werd hij verkozen op de katholieke lijst. Thans dient hij zijn ontslag in en stelt hij zich voor als kandidaat voor de senaat.

Plan van Gent van A. Willemyns (in *Guide de la ville de Gand ou description de ses monuments et de ses institutions précédé d'une notice historique* door C. L. Gyselinck 1862). Het plan geeft de toestand weer einde 1863.

EDIFICES PUBLICS ET ETABLISSEMENTS.

- a) Abattoir.
- b) Académie et musée.
- c) Arterveide (statue de Van).
- d) Bessroi.
- e) Beguinage (grand).
- f) — (petit).
- g) Bibliothèque.
- h) Casino.
- i) Château des comtes.
- j) Eglise des Augustins.
- k) — des Carmes déchaussés.
- l) — des Dominicains.
- m) — des Jésuites.
- n) — des Recollets.
- o) — Ste. Anne.
- p) — Ste. Barbe.
- q) — St. Bayon.
- r) — St. Jacques.
- s) — St. Martin.
- t) — St. Michel.
- u) — St. Nicolas.
- v) — St. Pierre.
- w) — St. Sauveur.
- x) Entrepôt.
- y) Hôpital civil (Byloke).
- z) Halle aux toiles.
- aa) Hospice Ouisista.
- bb) — des ophélieus.
- cc) — Van Ganeghem.
- dd) Hôtel du Gouvernement provincial.
- ee) — de Ville.
- ff) — de Poetrof (anc.).
- gg) Jardin Botanique.
- hh) — Zoologique.
- ii) Maison de Force.
- jj) Manège.
- kk) Palais épiscopal.
- ll) — de Justice.
- mmm) — de l'Université.
- nn) Prison cellulaire.
- oo) Babot.
- pp) Ruines de St. Bayon.
- qq) Station du chemin de fer de l'Etat.
- rr) Temple des protestants.
- ss) Théâtre (grand).
- tt) Théâtre (Minard).

- A) Alliance royal.
- B) Ecole industrielle.
- C) Ecole moyenne de l'Etat

Ecoles communales.

- D) Ecole supérieure pour demoiselles.
- E) Ecole payante pour filles, rue Courte du Jour, 286 élèves.
- F) Ecole payante pour filles, rue des Remouleurs, 250 élèves.
- G) Ecole communale pour garçons (n° 1), 458 élèves.
- H) Ecole communale pour garçons (n° 2), 690 élèves.
- I) Ecole communale pour garçons (n° 3), 425 élèves.
- J) Ecole communale pour filles (n° 4), 390 élèves.
- K) Ecole communale pour filles (n° 8), 490 élèves.
- L) Ecole communale pour filles (n° 6), 265 élèves.
- M) Ecole communale pour filles (n° 7), 389 élèves.
- N) Ecole communale pour garçons (n° 8), 592 élèves.
- O) Ecole communale pour filles (n° 9), 498 élèves.
- P) Ecole communale pour filles (n° 10), 330 élèves.
- Q) Ecole communale pour garçons (n° 11), 665 élèves.
- R) Ecole communale pour garçons (n° 12), 390 élèves.
- S) Ecole communale pour garçons (n° 13), 448 élèves.
- T) Ecole communale pour filles (n° 14), 540 élèves.

RUES

- 1. de l'Académie
- 2. des Agneaux.
- 3. d'Akkerem.
- 4. des Annonciades.
- 5. d'Anvers.
- 6. d'Assagt.
- 7. Avenue de la Cour.
- 8. Avenue de la Place d'Armes.
- 9. des Baguettes.
- 10. de Belle Vae.
- 11. de Brabant.
- 12. de Bruges.
- 13. de Bruxelles.
- 14. de la Calandre.
- 15. du Calvaire.
- 16. de la Catalogne.
- 17. de la Cathédrale.
- 18. de la Caverne.
- 19. des Champs.
- 20. Basses des Champs.
- 21. Charles-Quint.
- 22. Courte des Chevaliers.
- 23. Citadelle des Espagnols (ancien).
- 44. Cloître St. Bayon.
- 45. de la Colline.
- 26. de la Cour du Prince.
- 27. de la Croix.
- 28. Digue de Brabant.
- 29. Dok.
- 30. des Douze Chambres.
- 31. aux Draps.
- 32. des Epingles.
- 33. de l'Etoile.
- 34. Femmes-St.-Pierre.
- 35. Fossé d'Otton.
- 36. Fossé Ste. Elisabeth.
- 37. des Fontons.
- 38. du Gouvernement.
- 39. Hauts.
- 40. Haute-Porte.
- 41. de l'Hôpital.
- 42. du Jour (courte).
- 43. du Laitage.
- 44. du Marais (courte).
- 45. du Marais (longue).
- 46. Marché au Bétail (ancien).
- 47. — — (nouveau).
- 48. — au Beurres.
- 49. — — (petit).
- 50. — au Fil.
- 51. — aux Grains.
- 52. — aux Légumes.
- 53. — au Lin.
- 54. — aux Oieaux.
- 55. — au Poisson.

RUES

- 56. Marche aux Poulets.
- 57. — aux Veaux.
- 58. — du Vendredi.
- 59. aux Mariolaines.
- 60. des Meuniers.
- 61. de la Monnaie.
- 62. — — (courte).
- 63. — — (longue).
- 64. Neuve St. Jacques.
- 65. — St. Pierre.
- 66. d'Or.
- 67. d'Orange.
- 68. du Paradis.
- 69. Pécherie.
- 70. des Pelignes.
- 71. du Perroquet.
- 72. des Pierres (courte).
- 73. — — (longue).
- 74. Place d'Armes.
- 75. — Van Arievelde.
- 76. — de la Calandre.
- 77. du Casino.
- 78. — du Commerce.
- 79. — de l'Écluse.
- 80. — Grand Canon.
- 81. — Liévin Bauwens.
- 82. — Lion d'Or.
- 83. — du Sablon.
- 84. — St. Jacques.
- 85. — St. Michel.
- 86. — St. Pharaïde.
- 87. Plaine St. Bayon.
- 88. — St. Pierre.
- 89. du Polvre.
- 90. du Pont Madou.
- 91. de la Porte de Bruges.
- 92. — — Courtral.
- 93. des Prêtres.
- 94. Promenade du boulevard Frère-Orban.
- 95. Promenade du boulevard du Jardin Zoologique.
- 96. Promenade de la Coupure (rive droite).
- 97. Promenade de la Coupure (rive gauche).
- 98. Promenade (Nouvelle).
- 99. Quai du Bas-Escout.
- 100. — au Blé.
- 101. — au Bois.
- 102. — des Dominicains.
- 103. — de la Grue.
- 104. — aux Herbes.
- 105. — de la Lièxe.
- 106. — du Nord.
- 107. — des Recollets.

RUES

- 108. Quai St. Antoine.
- 109. — du Sud.
- 110. — aux Tilleuls.
- 111. — de la Tour Rouge.
- 112. des Remouleurs.
- 113. Rempart du Béguinage.
- 114. — de la Byloke.
- 115. — de Plaisance.
- 116. — de la Porte de Bruxelles.
- 117. Royale.
- 118. St. Amand.
- 119. St. Georges.
- 120. St. Jean.
- 121. St. Liévin.
- 122. Ste. Marguerite.
- 123. St. Michel.
- 124. St. Sauveur.
- 125. du Savon.
- 126. du Soleil.
- 127. — — (Haute).
- 128. de la Station.
- 129. Terre-Neuve.
- 130. du Théâtre.
- 131. de la Tour Rouge.
- 132. aux Vaches.
- 133. de la Vallée.
- 134. du Vieux-Bourg.
- 135. des Violettes (courte).
- 137. d'Ypres.

30 Mei : De gemeenteraad keurt een krediet van 35 000 fr. goed voor he leggen van voetpaden in de Kortrijksepoortstraat en in de Sint-Jacobsnieuwstraat.

Op voorstel van schepen G. Callier besluit de gemeenteraad de rol voor vondelingen af te schaffen. (zie artikel De Vondelingen te Gent in de 19° eeuw Ghendtsche Tydinghen 1974 blz. 139) Aan de Société Linière Gantoise wordt de toelating gegeven een deel van het Augustijnenvaartje, die door haar eigendom vloeit, gedeeltelijk te overwelven. Aan Verhoest-Tertzwijl wordt de toelating verstrekt een deel van de Oude Schelde te overbouwen.

9 Juni : Heden had er verkiezing plaats voor de Kamers van Volksvertegenwoordigers in de provincies West-Vlaanderen, Brabant, Antwerpen, Namen en Luxemburg en voor de Senaat in de provincies Oost-Vlaanderen, Henegouwen, Limburg en Luik. De wet op de studiebeurzen was de voornaamste inzet van de kiesstrijd. Deze was zeer heftig. Op 18 mei publiceerde Le Bien Public een schrijven van bisschop Malou van Brugge : "Les électeurs qui voteront pour les candidats catholiques ou conservateurs voteront pour l'Eglise catholique, ses droits et sa liberté. Ceux qui voteront contre ces candidats voteront contre l'Eglise catholique et repousseront virtuellement sa liberté et ses droits". Op 8 juni verscheen in L'Echo des Flandres het manifest van de Association libérale constitutionnelle de l'arrondissement de Gand. "Il veut que le pouvoir émane de la nation et non du clergé. Il regarde le soin de répandre l'instruction comme un des premiers devoirs de l'état".

In het kiesarrondissement Gent waren er 6030 stemmen uitgebracht. (meerderheid : 3016)

Liberalen		Katholieken	
De Cock Aug.	3026 st.	H. Van de Woestyne	3000 st.
Gheldolf Alb.	3043 st.	F. D'Hoop-Lefevre	2934 st.
Grenier-Lefebvre	3062 st.	J. Casier	2924 st.

Er was ook een tussentijdse verkiezing voor de Kamer voor de vrijgekomen zetel van Van de Woestyne. Hier won burgemeester Ch. de Kerchove met 3023 stemmen tegen E. Cannaert met 2962 stemmen. We kunnen vaststellen, dat het verschil in aantal stemmen zeer gering was. De katholieke partij verloor zijn drie senatorzetels en een kamerzetel.

Toch is het wenselijk even nader stil te staan bij de uitslag van deze verkiezing. Er waren 6554 stemgerechtigden, waarvan 3603 woonachtig te Gent en 2951 woonachtig in de overige gemeenten. Er waren

Gand, le 25 Mars 1843
M. D'Armenthoren Com. m. n. l. e. Gand
H. VAN DER VORSTEN & Cie
 Rue des Foulons, 15.

twaalf stembureaus, waarvan drie voor enkel Gentenaars (a), vier voor enkel niet-Gentenaars en vijf voor stemgerechtigden van de beide groepen (c). Daar de uitslagen aantonen, dat het aantal stemmen per kandidaat slechts geringe verschillen vertonen, onderzoeken we enkel de stemmen van de liberale kandidaat De Cock en van de katholieke kandidaat Van de Woestyne.

	Gent (a) Niet-Gent (b)		Gemengd (c)		Totaal
			Gent	Niet-Gent	
Stemgerechtigden	1 320	2 328	2 283	623	6 554
Opgekomen kiezers	1 222	2 102	2 133	573	6 030
Afwezig	7,4%	9,7%	6,8 %		8 %

Uitgebrachte stemmen					
De Cock	816	656	1 422 + 132		3 026
% stemmen	66,76 %	31,20 %	66,7% 23 %		
Van de Woestyne	401	1 445	711 + 441		3 000
% stemmen	32,81 %	68,7 %	33,3% 76,9%		

Voor de getallen in het raam beschikten we enkel over het totaal; we hebben ze berekend in verhouding met het aantal afwezige kiezers en het aantal uitgebrachte stemmen in de bureaus van de groepen a en b. We stellen vast, dat ongeveer twee derde van de uitgebrachte stemmen van Gentenaars gaan naar een liberale kandidaat, terwijl wat meer dan twee derde van de uitgebrachte stemmen van niet-Gentenaars gaan naar de katholieke kandidaat. De politieke tegenstelling stad-platteland is erg duidelijk.

Hetzelfde verschijnsel stellen we vast bij de verkiezing voor de Kamer.

Ch. de Kerchove	820 st.	640 st.	1 563 st.	3 023 st.
	67,1 %	30,4 %	57,7 %	
E. Canaert	392 st.	1 442 st.	1 119 st.	2 953 st.
	32,0 %	68,6 %	41,3 %	

Hier ligt wel de reden, waarom bij de komende gemeenteraadsverkiezingen enkel de liberale partij een lijst zal indienen.

20 Juni : De gemeenteraad keurt de aanbesteding voor het dempen van de stadsgracht tussen het Rabot en het Tolhuis goed. De aannemer moet de voorkeur geven aan werkloze katoenarbeiders.

Ook het ontwerp van de architecten Paul en Van Huffel voor het vergroten van het burgerlijk hospitaal wordt goedgekeurd. De uitgaven zullen bedragen :

bouwwerken hospitaal	1 049 717,70 fr.)	1 098 111,50 fr.
bouwen materniteit	48 393,80 fr.)	

STAD GENT.

Onthulling des Standbeelds

VAN

JAKOB VAN ARTEVELDE.

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen

Berigt zyne bestuurden dat de stoet ingerigt op Maendag, 14 dezer, om 2 ure namiddag, op de Stadhuysplaets, ten einde de plegtigheid der onthulling van **JAKOB VAN ARTEVELDE'S STANDBEELD** by te woonen, zich naer de Vrydagmarkt begeven zal, langs de volgende straten : Stadhuysplaets, Catalognestraet, Koormarkt, korte Munte, lange Munte.

Gedaen ten Stadhuize, den 12 Septembre 1863.

K. DE KERCHOVE.

De Gemeente Sekretaris,

K. WAELBROECK.

Le Collège des Bourgmestre et Echevins

Informe ses administrés que le cortège forme le Lundi, 14 de ce mois, à 2 heures de relevée, sur la place de l'Hôtel-de-Ville, à l'effet d'assister à la cérémonie de l'inauguration de la Statue de **JACQUES VAN ARTEVELDE**, se rendra au marché du Vendredi, par les rues suivantes : Place de l'Hôtel-de-Ville, rue de la Catalogne, marché aux Grains, rue courte de la Monnaie, rue longue de la Monnaie.

Fait à l'Hôtel-de-Ville, le 12 Septembre 1863.

CH. DE KERCHOVE.

Le Secrétaire Communal,

C. WAELBROECK.

Het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen zal als volgt de uitgaven financieren :

1 verkoop gronden Rabotstraat en Begijnhoflaan	125 000 fr.
2 verkoop landbouwgronden	400 000 fr.
3 verkoop Poortakker	105 000 fr.
4 verkoop Sint-Jacobsgodshuis	70 000 fr.
5 verkoop gronden oud Stapelhuis (Coupure)	100 000 fr.
	<hr/>
	800 000 fr.

De stad Gent zal voor het overige bedrag tussenkomen.

De materniteit zal gebouwd worden op de plaats, vroeger ingenomen door het doofstommengesticht voor jongens van de Broeders van Liefde en overgebracht naar Rooigem.

Ten slotte keurt de gemeenteraad nog een besluit goed, waarbij het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen de toelating krijgt twee straten aan te leggen op de gronden van de bleekweide van het Begijnhof : het zijn de Van Wittenberghestraat, die bijna volledig ligt op een gedempte gracht en de Verspeyenstraat. Beide namen herinneren aan weldoeners van het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen.

11 Juli : De gemeenteraad keurt het voorstel van het Bestuur van de Burgerlijke godshuizen om het Sint-Jacobsgodshuis te verkopen en er een straat aan te leggen goed. (Van Caeneghemstraat)

15 Juli : De Koormaatschappij heeft zijn nieuw lokaal in de Bagattenstraat ingehuldigd. De plannen werden getekend door architect Leclerc-Restiaux; het gebouw omvat een concertzaal, een drinkzaal en een grote tuin.

Het nieuw reglement voor de huurrijtuigen aan het station bepaalt, dat de koetsiers behoorlijk moeten gekleed zijn en een hoed in toileciré met er op het nummer van hun rijtuig dragen. De prijs van een rit binnen de stad bedraagt een frank voor de vigilanten en vijftig centimes per persoon voor omnibussen, welk ook het uur van de dag.

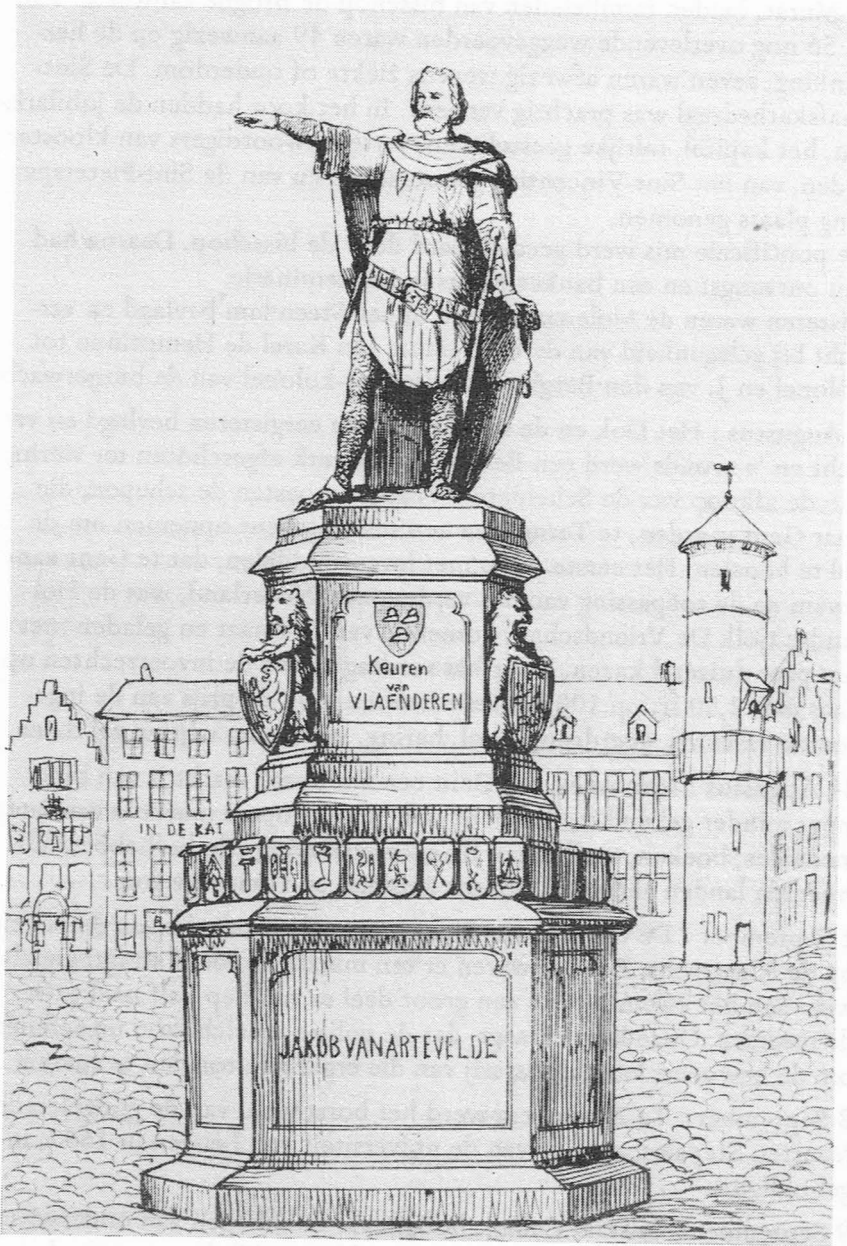
29 Juli : Heden werd met luister de 50° verjaring van de verdrijving van de seminaristen uit Gent herdacht.

Vooraf zeer bondig wat verklaring. Bisschop prins Maurice de Broglie, die in 1806 bisschop Fallot de Beaumont had opgevolgd, kwam om talrijke redenen - waaronder het Romeins vraagstuk - in conflict met Napoleon. Op het Nationaal Concilie, samengeroepen door Napoleon te Parijs met de bedoeling de houding van paus Pius VII te doen afkeuren, verdedigde bisschop de Broglie de vrijlating van de paus. Hierop liet Napoleon de bisschop gevangen nemen; hij werd eerst opgeslo-

ten te Vincennes, daarna verbannen naar Beaune in Bourgondië en tenslotte gevangen gezet op het eiland Ste.-Marguerite bij Antibes “aux murs épais, aux barreaux inébranlables qu’avait jadis habitée l’homme au masque de fer”. Na een reeks moeilijkheden werd door Napoleon de la Brue de Saint Bazille aangeduid als bisschop. De nieuwe bisschop werd te Gent slecht ontvangen. In de grote mis op 25 juli 1813 waren slechts drie seminaristen van de 36, die er moesten zijn, aanwezig. Op de 1200 priesters van het bisdom kozen nauwelijks een dertigtal de zijde van de nieuwe bisschop. De prefect B. Desmoussaux bracht de namen van de opstandige seminaristen op de lijst van de conscriptie. De seminaristen E. van den Hecke en Emm. Helias d’Huddeghem, die als de leiders van de rebellen werden beschouwd, werden opgesloten in de gevangenis Ste.-Pélagie te Parijs. Honderd achteventig seminaristen werden verbannen naar het Duitse eiland Wesel, waar ze ingelijfd werden in een artillerieregiment. Vijfenvijftig seminaristen zouden hun land niet terug zien en kwamen om van ontberingen. In 1840 werd in de O.L.Vrouw ter Engelen en Sint-Jozefkapel in de Sint-Baafskathedraal een epitaaf van de weggevoerden van 1813 geplaatst : het bestaat uit drie witmarmeren gedenkplaten met wapenschilden en naamlijst. (2)

“In de hoofdkerk van Sint-Baefs te Gent, namentlyk in de capelle van *Onze-Lieve-Vrouw ter engelen* (gewoonlyk genoemd *Capelle van den H. Joseph*) is in het jaer 1840, onder het bestier van Mgr Boussen, bisschop van Brugge, door het toendoen van de geestelykheid dier beide steden, een gedenkstuk opgeregt, bestaende uit eene groote plaet van wit marmer, waer, op dry reien, de namen ingesneden zyn van de overledenen, welke die vervolging onderstaen hebben. In de middenrei staen de namen der *seminaristen*, en in de rei naer den regten kant staen de namen der *studenten*, welke gedurende de vervolging omgekomen zyn. In de rei naer den linken kant komen, naer mate dat zy sterven, de namen van die, welke de vervolging overleefd hebben. Aen het hoofd van het gedenkstuk, in meer vooruitkomende letters, zyn de namen gegraveerd van bisschop, generael-vicarissen, oversten en professors van het seminarie”. P. J. Van der Moere vertelde deze geschiedenis in zijn boek “De jonge levieten van het Seminarie van Gent te Wezel, te Parijs, enz. met eene voorafgaende levensschets van den Cardinael Franckenberg en een overzicht der kerkelyke gebeurtenissen van het jaer 1801 tot 1814” (Brussel, 1856). Het werk verscheen ook in het Frans te Gent in 1863 “Récit de la persécution endurée par les seminaristes du diocèse de Gand en 1813 et 1814 à Wezel, à Paris, etc. Coup d’oeil sur l’histoire de l’Eglise dans ses rapports avec ce dio-

cèse de 1800 à 1814”.

Op de plechtige herdenking waren prins Albert de Broglie en markies de Murat, beiden familieleden van bisschop de Broglie aanwezig. Van de 56 nog overlevende weggevoerden waren 49 aanwezig op de herdenking; zeven waren afwezig wegens ziekte of ouderdom. De Sint-Baafskathedraal was prachtig versierd. In het koor hadden de jubilarissen, het kapitel, talrijke geestelijken, vertegenwoordigers van kloosterorden, van het Sint-Vincentius genootschap en van de Sint-Pieterspenning plaats genomen.

De pontificale mis werd gecelebreerd door de bisschop. Daarna had een ontvangst en een banket plaats in het seminarie.

Gisteren waren de Molenaarsstraat en het Steendam bevlagd en verlicht bij gelegenheid van de benoeming van Karel de Hemptinne tot kolonel en J. van den Berghe tot luitenant-kolonel van de burgerwacht.

5 Augustus : Het Dok en de schepen waren eergisteren bevlagd en verlicht en 's avonds werd een Bengaals vuurwerk afgeschoten ter viering van de afkoop van de Scheldetol. Vroeger moesten de schepen, die naar Gent vaarden, te Terneuzen een scheepsagent opnemen om de tol te bepalen. Het eerste schip met levensmiddelen, dat te Gent aankwam na de toepassing van het verdrag met Nederland, was de Hollandse tjolk De Vriendschap, komende van Alkmaar en geladen met een paar duizend kazen. Door het verdrag zullen de invoerrechten op kaas met 2,50 fr. op 100 kg. verminderen; ook de prijs van de ingevoerde verse vis, aberdaan, schol, haring, stokvis en wijting zal dalen.

24 Augustus : Men weet, dat Gent een Europese markt is van bloemen; minder gekend is, dat Gent ook een Europese markt is van oude medailles, boeken, oudheden. Bij elke verkoping zijn liefhebbers uit vreemde landen aanwezig, tot uit Rusland en Hongarije toe.

2 September : De Gazette van Gent vestigt de aandacht van de politie op de Rietgracht. Zondag waren er ten minste honderd straatbengels weer aan het zwemmen en een groot deel er van liep half naakt over de meersen. Onze krant vraagt, dat de politie toezicht zou uitoefenen om de bewoners van de Visserij van die ergerlijke tonelen te sparen.

8 September : Te Zomergem werd het borstbeeld van de godgeleerde Maarten Steyaert, primus van de universiteit van Leuven in 1647, ingehuldigd.

9 September : Gustaaf Callier, hoogleraar en schepen van onderwijs, overleed op 9 september 1863. Hij werd burgerlijk begraven op het kerkhof aan de Dampoort.

ONTHULLING

van

VANARTEVELDE'S
STANDBEELD

14 September
1863.

CANTATE

van

N. DE STANBERG en F. A. GEVAERT

KONINGLYKE
Koormetschappy
van
GENT.

Druk van C. VAN MELLE, Antwerpen en Gent.

Maandag 14 september : Heden wordt het standbeeld van Jacob van Artevelde met grote feestelijkheden onthuld. (zie afzonderlijk artikel)

4 October : Het beluik Poortakker op de Houtlei met gebouwen en gronden werd verkocht voor 105 000 fr. aan Jozef de Hemptinne. De naam van de koper wijst er op dat de kapel, een der oudste bidplaatsen van Gent, haar godsdienstige bestemming zal behouden. (G. v. Gent).

Op 1 oktober werd het "Instituut St.-Amand, école moyenne catholique" geopend. Half pension : 300 fr. per jaar (middag- en vieruurtje), kwart pension : 100 fr. per jaar (enkel vieruurtje).

21 October : Te Gent overleed Richard Raepsaet, vicaris-generaal. Hij werd geboren te Oudenaarde op 8 november 1789. Als seminarist wed hij in 1813 naar Wesel verbannen. Hij werd tot priester gewijd in 1815, werd in 1834 kanunnik, in 1849 aartsdiaken en deken van het kapitel en in 1856 vicaris-generaal.

22 October : Gisterenavond is de in aanbouw zijnde kerk Sint-Jan-Baptiste ingestort. Het gehele gebouw is niets anders dan een puinhoop.

26 October : Snellaert, ondervoorzitter van een afdeling van het Vlaamsch Verbond, raadt de leden aan niet deel te nemen aan de verkiezing, gezien geen enkel kandidaat heeft verklaard het programma van het Vlaamsch Verbond goed te keuren.

27 October : Heden was er verkiezing voor de gemeenteraad. Enkel de liberale partij stelde kandidaten voor. Er was dan ook weinig kiesstrijd. Er waren 3870 stemgerechtigde; 1850 kiezers brachten een stem uit.

De volgende kandidaten werden verkozen :

de Kerchève Ch.	1 715 st.	Guequier-De Coster J.	1 702 st.
De Maere-Lemnander	1 704 st.	Colson Ch.	1 693 st.
De Leu A.	1 713 st.	Vuylsteke Jourd.	1 700 st.
De Cock A.	1 723 st.	De Coster-Wittockx J.	1 689 st.
Lebègue K.	1 702 st.	Morel Eugène E, directeur	
Neyt A.	1 706 st.	La Lys	1 688 st.
de Hemptinne J.	1 712 st.	Voituron P., advocaat	1 618 st.
Van Aelbroeck M.	1 707 st.	Laurent Fr., hoogleraar	1 611 st.

Van de vijftien uittredende gemeenteraadsleden hadden Van Ackere, Antheunis en Hebbelynck zich niet meer voorgesteld en werden vervangen door Morel, Voituron en Laurent.

's Anderendaags had er een verkiezing plaats ter vervanging van de twee overleden gemeenteraadsleden G. Callier en Manilius. Hier wer-

den prof. Aug. Wagener en Vanderhaeghen-De Dobbelaere verkozen.

Op 29 oktober zal Le Bien Public schrijven : "Les candidats de la loge ont été élus sans lutte. On remarquera qu'une centaine de libéraux ont fait une distinction entre M. de Kerchove et M. Laurent. Ces bonnes dupes croient sans doute qu'entre les principes de ces deux personnages il y a quelque différence. C'est une erreur; ce qui distingue M. Laurent de M. de Kerchove, c'est la franchise". Reeds op 12 oktober had men in Le Bien Public kunnen lezen : "Une assemblée maçonnique a eu lieu, ces jours derniers dans notre ville, réunion dans laquelle les candidats suivants ont été adoptés pour les prochaines élections communales : Paul Voituron, Wagener, Laurent, Dervaux. On parle aussi de M. Charles Verbessem. Le notaire Van Ackere, fatigué des meneurs de l'hôtel de ville, n'accepte plus le renouvellement de son mandat".

4 November : Men vraagt 35 goede mekaniëkwevers voor het gesticht Houlard te Rijsel. Reïsgeld zal verschaft worden door de Heer Jan De Ridder in De Vriendschap, Sint-Lievensstraat 32 bij wie men nadere inlichtingen kan bekomen. (Beurzen-Courant)

8 November : Te Koop. Sint-Pharaildeplaats en Kraanlei. Eigendom bestaande uit een kelderhuis, van ouds genoemd het Kelderken Gods op de St.-Pharaildeplaats, 4 en drie aan elkaar palende huizen met erven, kelders, waterpompen; beneden en bovenkamers, uitmakend de hoek van de St.-Pharailde plaats en de Kraanlei. Samen 203 M2. Verdeeld in vier kopen. Thans jaarlijkse opbrengst 2455 fr.

11 November : Gisteren heeft advocaat Goudry voor het beroepshof in het Vlaams gepleit. De gemeenteraad van Ledeberg heeft besloten de straten met gas te verlichten.

13 November : Heden overleed Philippe-Auguste De Rote. Geboren te Gent in 1808 behaalde hij de diploma's van doctor in de wijsbegeerte en van doctor in de rechten. Hij werd hoogleraar in december 1830, was rector in 1838 en administrateur-directeur van de universiteit in 1848. Hij werd burgerlijk begraven. Hij was de schoonvader van prof. Wagener.

Op 15 november overleed Pierre De Ryckere. Hij was geboren te Gent in 1793 en werd in 1817 hoogleraar aan de pas opgerichte Gentse universiteit. Van 16 oktober tot 31 december 1830 was hij gouverneur van Oost-Vlaanderen; hij was ook lid van het Nationaal Congres van 10 november 1830 tot 17 januari 1831. Hij verliet de universiteit in 1831.

15 November : 54 afgevaardigden van Gentse werkersmaatschappijen

DE JONGENS VAN GENT OF 'T VOLK VAN ARTEVELDE.

VOLKSLIED.

Woorden van N. DESTANBERG.

Muziek van KAREL MIRY.

All^o con brio.

PIANO

Voor e - ten, drin - ken, zin - gen, springen, Wie zijn der

ff *Einde.* *p*

nooit ze le - ven beu? Wie kent er 't fijn van al die din - gen? Wie vlecht al

d'an - de - ren den queu? *mf* 't Zijn de jon gens van Gent, — 't ls

'tvolk der Ar - te - vel - - den, Zij^{rf} zijn als moe - dig' hel - - den, Toch o - ver - al ge -

-kend 'tIs 'tvolk van Ar - te - vel - - de, 'tZijn de jon gens van Gent!

2° Koeplet.

Wie kan zich uit den zak ver - blij - den? Wie houdt er van geen lang dis -

-cours? Wie kan geen ar - men mensch zien lij - den? Wie peist er op zijn ar - me broërs? 'tZijn

3° Koeplet.

Wie houdt er van geen kwa - de ton - ge? Die al - les af spiedt, al - les

pluist? En wie ver - acht de krom - me spron - ge? Wie heeft voor sprek: recht voor de vuist? 'tZijn

4° Koeplet.

Dat men eens aan ons land moest ko - men, Wie zou er zeg - gen: 'tIs te

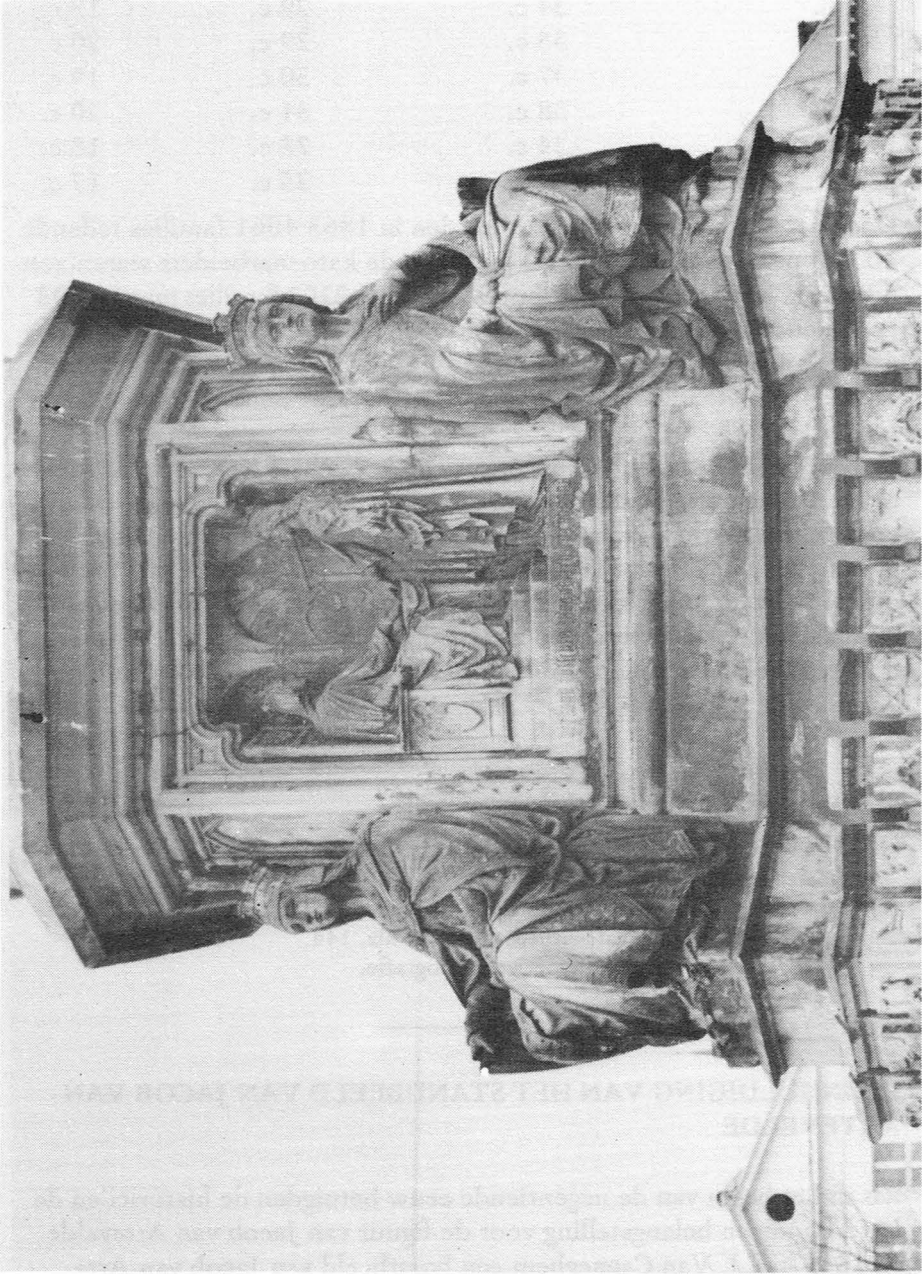
straf? Wie zou er veg - ten zon - der schromen? Wie zou er op klop - pen lijk op kaf? 'tZijn

gingen naar Brussel om aan de Algemeene Werkersmaatschappij te Brussel een prachtschrift aan te bieden als dank voor de hulp aan de Gentse slachtoffers van de katoencrisis. De rede uitgesproken door Jan De Ridder verscheen volledig in de Beurzencourant. (21.11.1863)

20 November : Vrijdag laatstleden zijn er weer veertien jongelingen uit onze stad vertrokken om dienst te nemen in het korps van de Pauselijke Zouaven te Rome. In 1863 vertrokken zeven Gentenaars naar Rome.

Zondag 22 November : In de zaal Parnassus werd een meeting gehouden, ingericht door de hoofdafdeling van het Vlaamsch Verbond en voorgezeten door Obrie. De Ridder, voorzitter wevers, Em. Moyson, Poppe, lid huisschildersmaatschappij, Bilen, voorzitter spinners voerden er het woord. Op de meeting waren 400 à 500 aanwezigen. Aanleiding tot de meeting was het geval Karsman. In april 1863 had Karsman te Antwerpen een dichtstuk uitgegeven met zijn naam, maar zonder de naam van de drukker. Karsman werd veroordeeld te Antwerpen tot een boete van vijf frank. Karsman ging in beroep voor de rechtbank te Brussel. Julius Vuylsteke, advocaat van Karsman, verklaarde in het Nederlands te zullen pleiten, maar het beroepshof vaardigde een arrest uit, waarbij bevolen werd in het Frans te pleiten. Daarop verlieten Karsman en zijn advocaat de rechtzaal. Karsman werd nu veroordeeld tot drie maand gevangenis. De Beurzencourant bracht een lang verslag over de meeting. E. Moyson stelde de vraag : "Wat wil de vinger van Artevelde, die naar de toekomst wijst, zeggen ? Welke toekomst is het voor ons, Gentenaars en Vlamingen. Een toekomst van Vlaming of Belg ? Een toekomst van eerbied voor ons zelf of van verloochening van ons zelf ?" Alle sprekers verdedigden het gebruik van het Nederlands bij het gerecht. Pas tien jaar later zal op 17.8.1873 de eerste wet op het gebruik van het Nederlands voor de Vlaamse rechtbanken verschijnen in het Staatsblad, wet die op 17.8.1874 van toepassing zal worden.

28 November : Het afschaffen van het luiden van de klok bij het vertrek van de treinen heeft overal klachten uitgelokt. Een delegatie van de hotelhouders en de herbergiers gevestigd bij het station heeft aan de minister gevraagd om het luiden van de klok weer in te voeren. De minister heeft besloten, dat de klok weer zal geluid worden tien minuten voor het vertrek van de treinen; het luiden onmiddellijk bij het vertrek van de trein blijft afgeschaft.

(Copyright : Dienst voor Toerisme Gent)

Onderzoeken we even de evolutie van de broodprijzen.

	Gebuild	Ongebild	Rogge
4 jan.	34 c.	29 c.	19 c.
5 april	35 c.	29 c.	20 c.
29 juni	37 c.	30 c.	19 c.
31 juli	38 c.	31 c.	20 c.
4 oct.	34 c.	28 c.	18 c.
27 dec.	31 c.	25 c.	17 c.

Door het Liefdadigheidsbureau werden in 1863 4061 families tellende 10 213 personen gesteund. De helft van de katoenarbeiders waren zonder werk. Het Liefdadigheidsbureau steunde 2107 families met 10 202 personen, die getroffen waren door de werkloosheid. Een aantal families weken uit, voornamelijk naar Noord-Frankrijk; aan 539 families betaalde het Liefdadigheidsbureau 3 775,87 fr. als steun voor de reiskosten.

In 1863 werd het Rode Kruis opgericht; terwijl schreef Bizet zijn opera *Les pêcheurs de perles*, publiceerde Ern. Renan zijn *Vie de Jésus* en Alfr. Nobel vervaardigde dynamiet. In Londen wordt de Underground geopend. Terwijl stierven de taalkundige Jacob Grimm; de dichter Alfred de Vigny en de schilder Eug. Delacroix. De Engelse staatslieden Arth. Henderson en David Lloyd George, de dichter G. d'Annunzio en de Amerikaan Henry Ford werden in 1863 geboren.

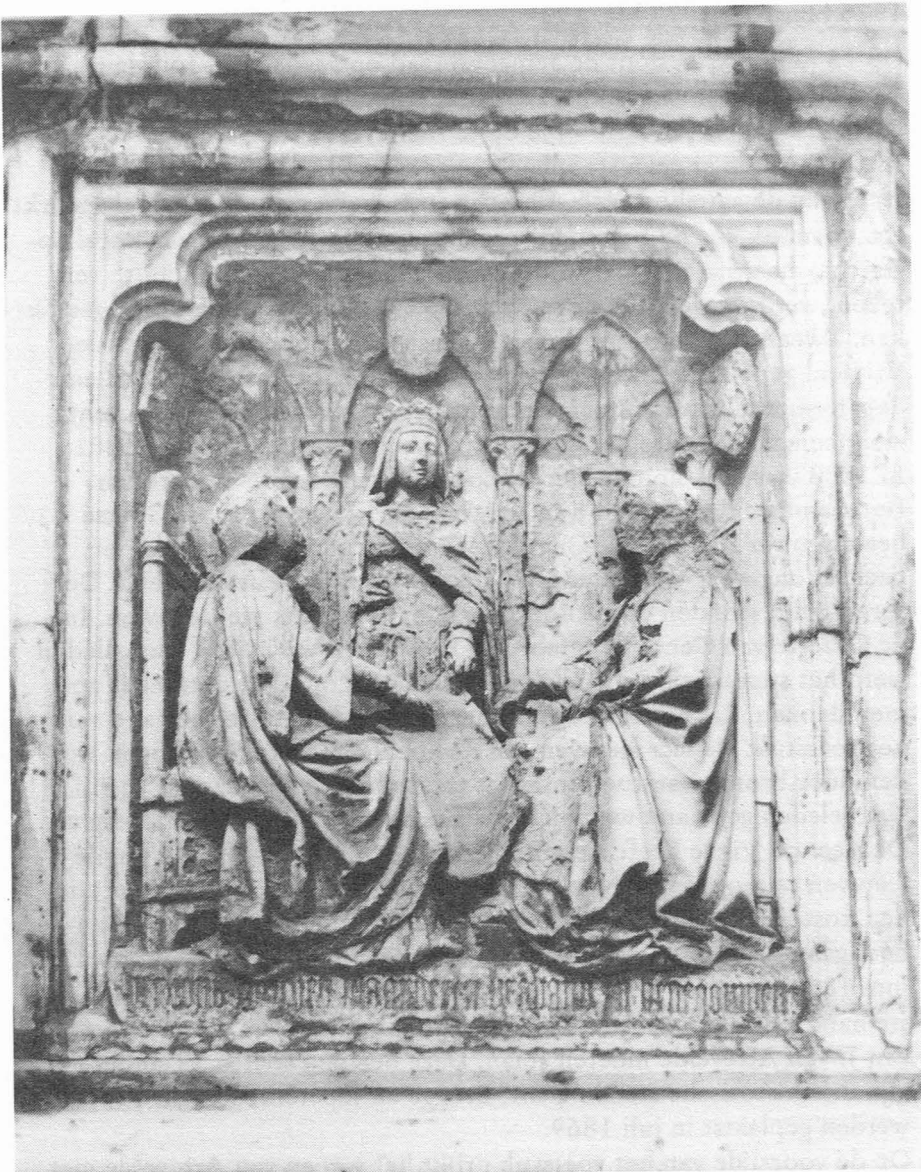
M. STEELS

BIBLIOGRAFIE

- (1) Al de documenten werden gepubliceerd in het *Mémorial administratif de la ville de Gand*, (1863 en 1864).
- (2) J. E. Nève : *Gand sous la domination française*.
Elis. Dhanens : Sint-Baafskathedraal Gent. Blz. 144.
Beide werken geven een uitvoerige bibliografie.

DE INHULDIGING VAN HET STANDBEELD VAN JACOB VAN ARTEVELDE

Pas in het begin van de negentiende eeuw betuigden de historici en de letterkundigen belangstelling voor de figuur van Jacob van Artevelde. In 1845 had J. Van Caeneghem een borstbeeld van Jacob van Artevelde, werk van F. De Vigne geschonken aan de stad Gent. In de historische stoet die Gent doortrok in 1849 reed een praalwagen met

(Copyright : Dienst voor Toerisme Gent)

een standbeeld van J. van Artevelde. Gent nam deel aan de stoet, die uitging op 21 juli 1856 te Brussel met een feestwagen met het standbeeld van de Gentse held. (zie Ghendtsche Tydinghen : 1976 blz. 17, 1976 blz. 107, 1977 blz. 199).

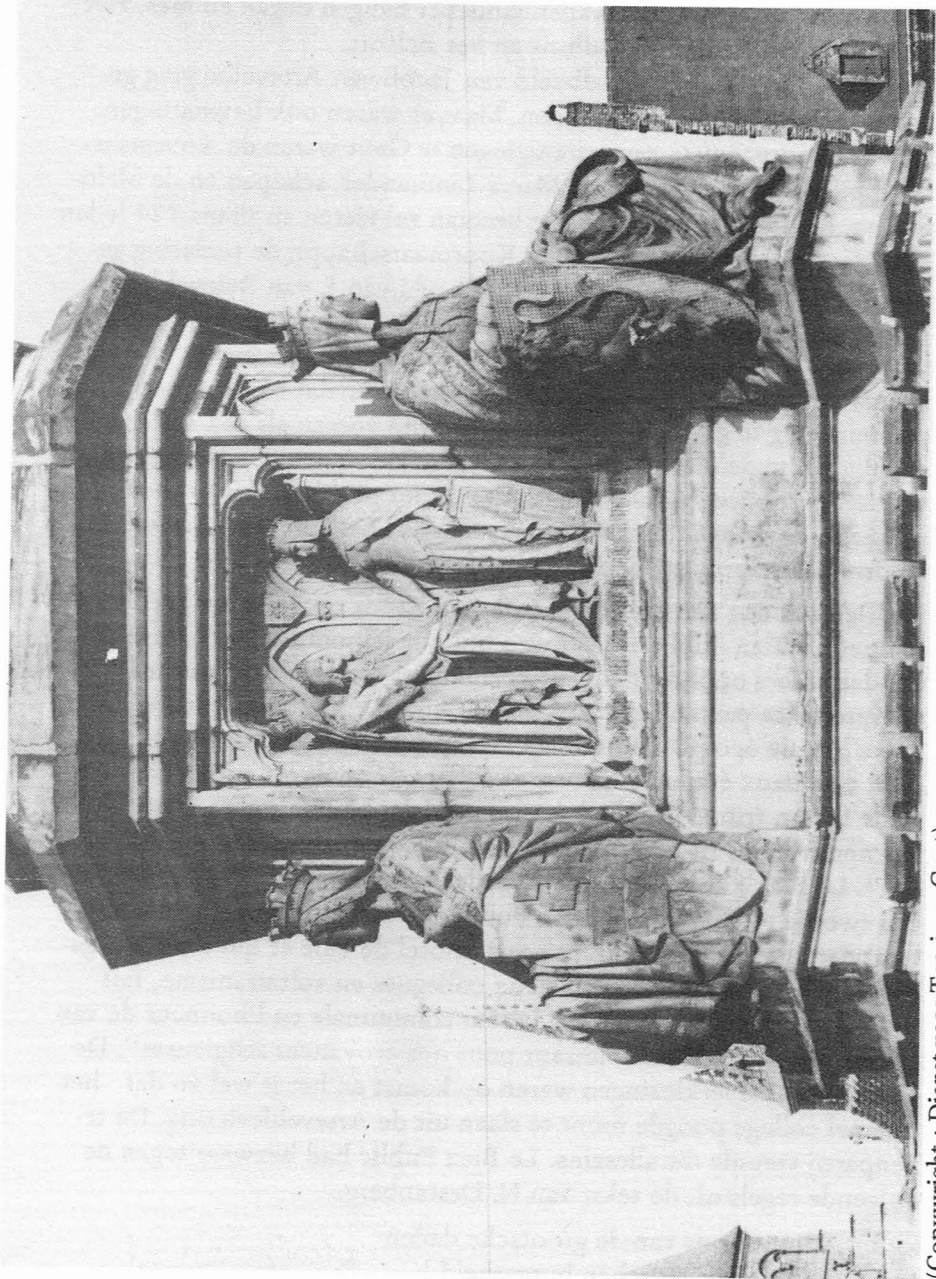
Op 23 juli 1859 besloot de gemeenteraad op verslag van Jourdain Vuylsteke, vader van Julius Vuylsteke, op de Vrijdagmarkt een standbeeld van Jacob van Artevelde op te richten.

In 1859 waren er geen standbeelden te Gent. In 1600 onder het bestuur van de aartshertogen Albrecht en Isabella was op de Vrijdagmarkt een voetstuk en een kolom met een houten beeld van Keizer Karel opgericht, maar na heel wat wederwaardigheden te lang om hier te vertellen, werd dit beeld in november 1792 door de Fransen omvergetrokken. Twee jaar later werd op het voetstuk een houten beeld van de Vrijheid geplaatst. Dit beeld had een heel kort bestaan. Nu werd een departementale kolom met een houten beeld van Bellone opgericht, maar een storm rukte het beeld van de kolom op 8 december 1801.

In 1808 was de kolom in slechte toestand en werd ze afgebroken. Het standbeeld van Jacob van Artevelde is het werk van de Gentse beeldhouwer P. de Vigne-Quyo. Het werd gegoten te Brussel. Het beeld is ongeveer vijf meter hoog op een voetstuk van zes meter. Oorspronkelijk stonden op de hoeken van het voetstuk vier leeuwen. In de Gazette van Gent van 1 februari 1869 lezen we : "Vijf jaar geleden werd het standbeeld van Jacob van Artevelde opgericht en reeds zou men denken, dat het er eeuwen staat, gezien de slechte toestand van het voetstuk. De vier leeuwen aan de hoeken moesten vervangen worden door bronzen statuetten, maar ze zitten nog altijd zo als ze vijf jaar geleden geplaatst werden. De arme beesten zien er zo ellendig uit. De Heer de Vigne heeft zich in 1866 tot de minister gewend om de leeuwen te mogen vervangen door zittende beelden, die 4000 fr. zouden kosten. De gemeenteraad stemde een krediet van 1400 fr. Wanneer gaan de beelden de plaats van de leeuwen innemen ?" En op 11 juni 1869 lezen we in de G. van Gent : "De Vigne-Quyo heeft de laatste hand gelegd aan de vier beelden, die rond het bronzen standbeeld van J. van Artevelde moeten staan. Deze beelden stellen Vlaanderen en zijn drie historische steden Gent, Brugge en Ieperen voor". De beelden werden geplaatst in juli 1869.

Op de voorzijde van het voetstuk prijkt het wapen van Artevelde met zijn naam; de drie zijvlakken vertonen bas-reliëfs, die drie verdragen gesloten door Artevelde voorstellen. Het voetstuk is omzoomd door de schilden van de 52 Gentse neringen.

Jacob van Artevelde is voorgesteld in redenaarshouding, de rechter

(Copyright : Dienst voor Toerisme Gent)

arm gestrekt, zijn linker hand steunt op een wapenschild met de Leeuw van Vlaanderen; hij draagt boven een pantserhemd een mantel, die in plooiën neervalt. Aan een wapenbandelier hangen degen en mes. Het beeld is gericht naar het stadhuis en het Belfort.

De inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde ging gepaard met talrijke feestelijkheden. Maar er waren ook betwistingen. De twee voornaamste zangverenigingen te Gent waren de Koormaatschappij met als voorzitter de Maere-Limnander, schepen en de Melomanen, die in 1863 haar 25-jarig bestaan zal vieren en thans 724 leden telt. Het stadsbestuur had aan de Koormaatschappij de toelating gegeven bij de inhuldiging van het standbeeld van J. van Artevelde de Arteveldecantate op tekst van N. Destanberg en muziek van Gevaert uit te voeren. De Melomanen vroegen nu ook de toelating te mogen zingen op de inhuldiging. Gevaert deelde mede, dat hij weigerde zijn toestemming te geven om zijn cantate op te voeren als een andere zangvereniging op de plechtigheid zou zingen. De verschillende brieven werden gepubliceerd in de Gentse pers. Het probleem kwam ook ter sprake in de gemeenteraad van 19 augustus. De oplossing : enkel de Koormaatschappij zal zingen.

Maar er was nog een tweede betwisting. Reeds op 3 september 1863 schreef Le Bien Public : "Aujourd'hui que le nom de van Artevelde est tiré des limbes où il dormait, deux opinions se sont formées sur le compte de ce personnage : d'après les uns, il est la personnification de notre grande époque communale, il représente ces vieilles franchises dont nos aïeux étaient si jaloux et si fiers. D'après les autres van Artevelde fut un tribun qui exploita les passions populaires au profit de son ambition et fit peser un joug tyrannique et détesté sur notre Flandre". Le Bien Public kleeft de tweede zienswijze aan. Maar er was nog een tweede reden voor Le Bien Public om niet deel te nemen aan de feestviering. "La coterie qui siège à l'hôtel de ville et qui a pour organes le Journal de Gand et ses deux collègues en voltairanisme, fait tous ses efforts pour donner à la fête communale en l'honneur de van Artevelde, un caractère blessant pour nos croyances religieuses". De gemeenteraadsverkiezingen waren op komst en het is wel zo dat het liberaal college poogde munt te slaan uit de Arteveldeviering. De tegenpartij vreesde dit alleszins. Le Bien Public had bezwaar tegen de volgende regels uit de tekst van N. Destanberg.

"Spreek ons van de grootsche daden
Van den vlaemschen burgerheld !
Tuig dat hy, voor 't heil van Vlaendren,
Hier vertrap heeft 't vreemd geweld,

STAD GENT.

Inwooners van Gent,

De feesten door het gemeente bestuur ingerigt ter gelegenheid van de onthulling des standbeelds van Jakob Van Artevelde en der byeenkomst van het internationaal kongres ter bevordering der sociale wetenschappen, komen te eindigen.

De uitslag is ten uiterste volkomen geweest, dank aen de medewerking die de maetschappyen en de verschillende kringen aen het gemeente bestuur hebben verleend, alsmede aen de deelneming der verschillende gebuerten tot het versieren en het algemeen verlichten der straten en openbare plaatsen; zy is ten slotte toe te wyten aen het welwillend en gastvry onthael dat de talryke vreemdelingen by de inwooners der stad ontmoet hebben.

Het valt my dus zeer aengenaem, als Burgemeester der stad, ter dezer gelegenheid, aen de bevolking myne diepe gevoelens van dankbaerheid en erkenenis te kunnen uitdrukken.

Gedaen ten Stadhuize, den 20 September 1863.

De Burgemeester,
K. DE KERCHOVE.

Habitants de Gand,

Les fêtes organisées par le Conseil communal à l'occasion de l'inauguration de la statue de Jacques Van Artevelde et de la réunion du Congrès international pour le progrès des sciences sociales viennent de se clôturer.

La réussite en a été complète, grâce au concours que les sociétés et les divers cercles ont prêté à l'administration communale, ainsi qu'à la participation des divers voisinages à l'ornementation et à l'illumination générale des rues et places publiques; elle est due enfin à l'accueil bienveillant et hospitalier que les nombreux étrangers ont rencontré chez les habitants de la cité.

Dans cette occurrence, le Bourgmestre de la ville s'acquitte d'un devoir bien agréable, en adressant à la population ses sincères remerciements et sa vive gratitude.

Fait à l'Hôtel-de-Ville, le 20 septembre 1863.

Le Bourgmestre,
CH. DE KERCHOVE.

En dat hy den trots van Rome
Magtloos hier heeft neergeveld.”

De tekst van Destanberg stemt zeker niet overeen met de historische realiteit.

De Vlaamsgezinden poogden van de Artevelde feesten gebruik te maken om hun ideeën te verspreiden. Op zondag 13 september werd in Spiegelhove een meeting ingericht. Thans zouden we deze meeting een “alternatieve inhuldiging” noemen. De Beurzen-Courant bracht dan ook een volledig verslag over deze meeting. In stoet stapten een twintigtal maatschappijen met ongeveer 2000 deelnemers op van het station naar Spiegelhove. Volgens de Beurzen-Courant waren op de vergadering ongeveer 4000 toehoorders : duizenden werklieden, alsook kunstenaars, letterkundigen, leraars, onderwijzers, dokters, advocaten. De meeting werd voorgezeten door L. Jottrand, oud lid van het Nationaal Congres met naast hem Snellaert en Kervijn de Lettenhove. Vooraf behandelde Jottrand in het Nederlands de geschiedschrijvers, die J. van Artevelde behandeld hebben. Daarna kwam de volksredenaar Jan Van Rijswijck aan het woord. “Dit beeld daar is geen beeld, geen onnoozel stuk steen, neen, het is een volk dat opstaat.” De rede was hoofdzakelijk een kritiek op de regering. De Beurzen-Courant schreef : “Jan Van Rijswijck roert de snaer van ’t hert des volks aen en weet het door korte, maar krachtige zinnen mee te sleepen”. Zijn rede werd vaak en uitbundig toegejuicht. Emiel Moyson gaf lezing van de rede van Van den Berghe, voorzitter van de Vlaemsche Broederbond van Brugge. Daarna sprak hij in eigen naam. Hij veroordeelde de bekrompen officiële betoging ter ere van Artevelde. Daarentegen : “Deze meeting, deze machtige volksbetoging was ingericht uit plichtsgevoel. Het is niet genoeg hulde te brengen aan de Volksheld; wij mogen niet uit deze zaal treden zonder den heiligen eed te hebben gezworen de groote Vlaamsche plichten te behartigen met moed, met volharding, met offering van onze rust”. Emiel Moyson vraagt dat alle aanwezigen zouden lid worden van het Vlaemsch Verbond. Ook Bilen en De Ridder voerden nog het woord : in krachtige bewoordingen deden ze de ergste grieven van de Vlamingen uitschijnen, inzonderheid de grieven tegen het leger en het gerecht. Ze herinnerden aan het feit, dat onmiddellijk genade werd verleend aan de Walen, die in 1861 veroordeeld waren na de troebelen in Henegouwen, terwijl de Vlamingen - de Gëntenaars, veroordeeld na de staking in de Grasfabriek in 1861 - in de kerkers kwijnden en uitteerden. De Beurzen-Courant betuigde een warme sympathie voor de meeting; dit was echter niet het geval voor de andere

BANQUET

OFFERT A

S. M. le Roi et à la Famille Royale

PAR

LES AUTORITÉS CIVILES & MILITAIRES DE LA VILLE DE GAND

Le 14 Septembre 1863

MENU.

<i>Huitres</i>	<i>Sorbets à la Romaine</i>
<i>Porage printanier</i>	<i>Legumes</i>
<i>Hors d'œuvre</i>	<i>Champignons à la Crème</i>
<i>Petites bouchées à la Moutarde</i>	<i>Celeri au jus</i>
<i>Relevés</i>	<i>Rôtis</i>
<i>Carrot sauce princière</i>	<i>Pieds-neux aux truffes</i>
<i>Jambon d'York braisé au vin de Cerès</i>	<i>Ortolans aux croûtons</i>
<i>Chapons du Mans à la Régence</i>	<i>Plats froids</i>
<i>Entrées</i>	<i>Salmou en surprise</i>
<i>Filets mignons de bœuf à la Milanaise</i>	<i>Raté de foie gras de Strasbourg</i>
<i>Pieds-neux à la Clermont</i>	<i>Buisson de homards</i>
<i>Solmois de bécassines au Chasseur</i>	
<i>Chaud-froid de volaille à la Reine</i>	
<i>Pâtisseries</i>	
<i>Cremes au Meringue</i>	
<i>Massepain monté aux fruits</i>	
<i>Gelée à l'ananas</i>	
<i>Crème Impératrice</i>	
<i>Dessert</i>	
<i>Glaces à la vanille et framboisées</i>	
<i>Compotiers garnis</i>	
<i>Fruits</i>	
<i>Ananas, Melons, Raisins, Pêches, Poires, Pommes, etc.</i>	

Couffé aux soins

de Mr Aubry

kranten. Le Bien Public schreef : "Un cortège de sociétés flamingantes est parti de la station pour se rendre au vaste local Spiegelhove où un meeting avait lieu. Plus de 3000 personnes assistaient à cette réunion". Verder niets. De Stad Gent (liberaal) heeft de meeting niet kunnen bijwonen en brengt een verslag volgens de Gazette van Gent : "De zaal was voor een vierde gevuld; er was weinig geestdrift. Van Rijswyck heeft zeer vele goede dingen gezegd, waardoor daverende toejuichingen der gansche menigte werd verwekt, maar toen hij het punt behandelde betreffende den toestand onzer fabriekarbeiders kraamde hij een hoop onzin uit". Alzo kennen we ook het oordeel van de G. van Gent.

De feestelijkheden in verband met de onthulling van het standbeeld van J. van Artevelde begonnen op zaterdag 12 september met een grote brooduitdeling aan de armen. Op zondag 13 september had in de Academie voor Hofbouw op de Nieuwe Wandeling een Fruitkundig congres en een fruittentoonstelling plaats. Er was ook een groot muziekfestival met 33 deelnemende maatschappijen. 's Avonds was er een kosteloze vertoning ingericht door de Fonteinisten, die het toneelstuk Jacob van Artevelde van Fr. Van Geert opvoerden.

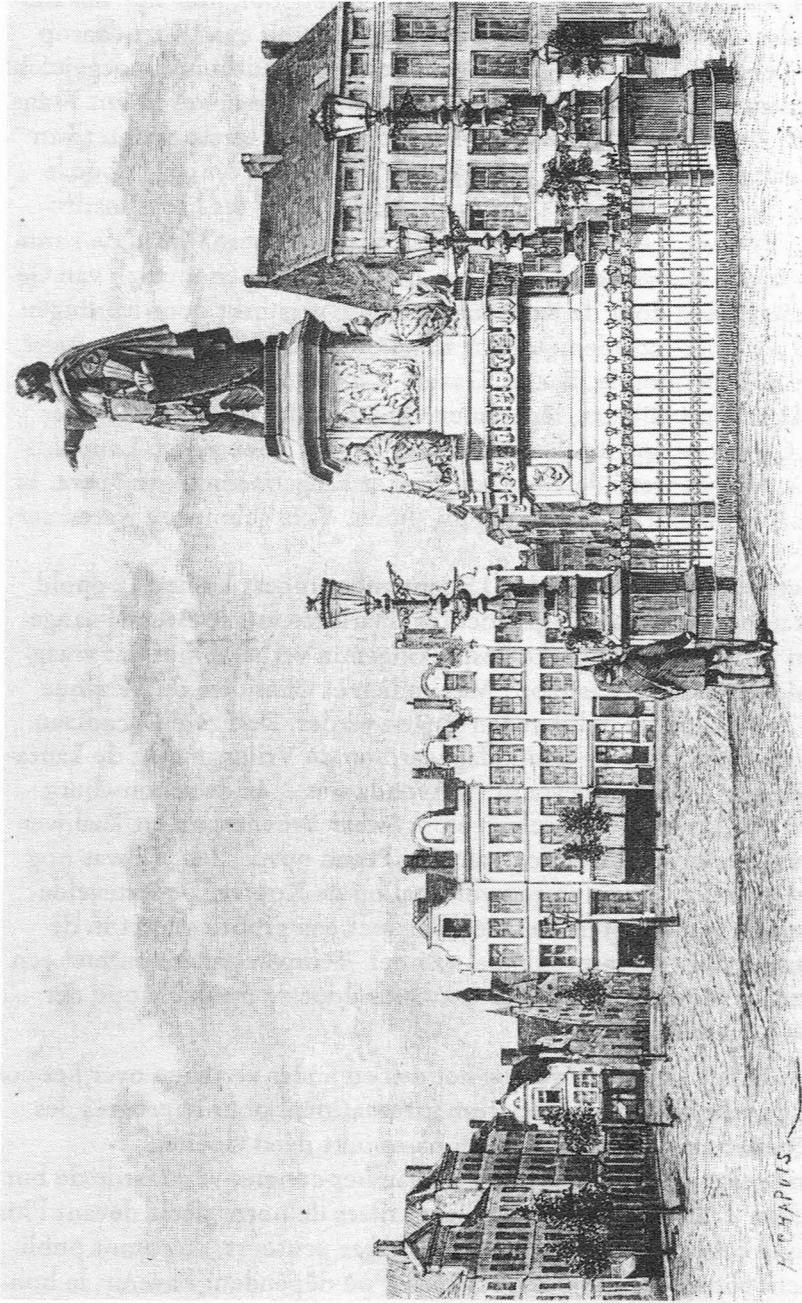
Op maandag 14 september werden de deelnemers aan het Congres ingericht door de Internationale Vereniging ter bevordering van de Maatschappelijke Wetenschappen op het stadhuis ontvangen. Hierover verder meer.

Op verzoek van het stadsbestuur waren talrijke huizen versierd. Aan vele huizen prijkten opschriften, die de roem van Artevelde bezogen. De feestelijkheden hadden ook een massa vreemdelingen naar Gent gelokt.

In Le Bien Public vonden we de volgende aankondiging.

Café du Nord, Marché du Vendredi. On est informé que l'entrée de la grande salle est fixée à midi par la rue du Laitage (Zuivelstege). Le prix des places est fixé comme suit : 1° rang : 5 fr., 2° rang : 4 fr., 3° rang : 3 fr."

Rond twee uur kondigden 21 kanonschoten de aankomst van de koninklijke trein aan. Aan het station waren twee Legioenen van de burgerwacht en een deel van het garnizoen opgesteld. De hoge bezoekerskoning Leopold I, de graaf en de gravin van Brabant en de graaf van Vlaanderen - reden naar het gouvernementshotel. Terwijl stapte een stoet met practisch alle Gentse maatschappijen naar de Vrijdagmarkt. De koninklijke tribune was opgesteld rechtover het standbeeld. Verder stond een estrade voor de 1200 uitvoerders van het koor. De Vrijdagmarkt was zwart van het volk; aan al de ramen van de huizen en tot

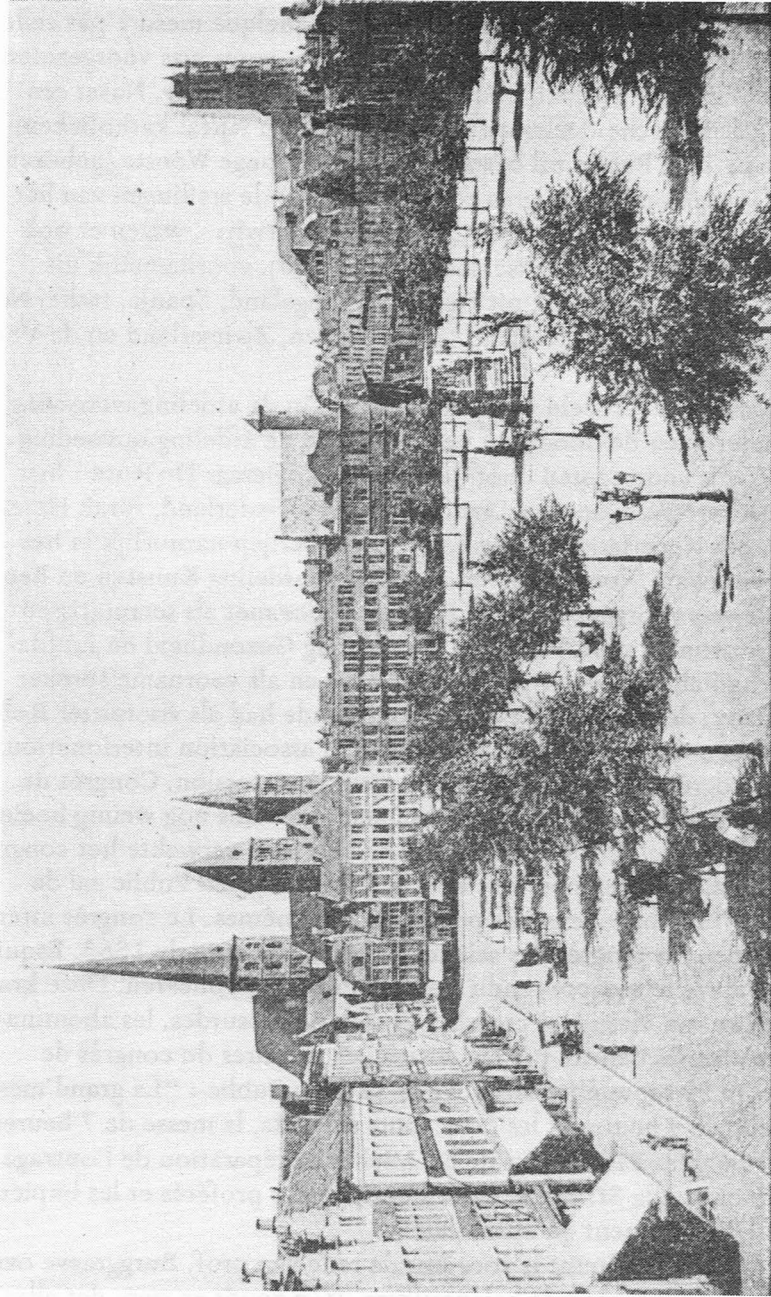
Place du Vredrecht et statue de Jacques Van Artevelde à Gand (voy. p. 326). — Dessin de H. Chapuis, d'après une photographie.
Vrijdagmarkt in 1880.

op de daken zag men kijklustigen. Om drie uur kwamen Rogier, minister van Buitenlandse Zaken en Van den Peereboom, minister van Binnenlandse Zaken, vergezeld door het stadsbestuur aan. Kort daarop kwam Leopold I met zijn gevolg aan. Ze werden uitbundig toegejuicht. Burgemeester Charles de Kerchove sprak de feestrede uit in het Frans. Volgens de burgemeester was J. van Artevelde de eerste stichter van de Belgische nationaliteit. "Jacques van Artevelde, on peut donc le dire, fut le précurseur de la nationalité belge et de ses libres institutions". Voorwaar een zonderlinge voorstelling. Daarna werd de kanta-te Jacob van Artevelde op tekst van N. Destanberg en muziek van Gevaert uitgevoerd door de Koormaatschappij versterkt door leerlingen van de stedelijke scholen en door zangkoren van de gemeenten Aalst, Brugge, Dendermonde, Baarle, Gavere, Lokeren, Deinze, Merelbeke, Oostakker, Sint-Niklaas, Ieperen en Oudenaarde. Beeldhouwer De Vigne-Quyo ontving uit de handen van koning Leopold de Leopolds-orde. 's Avonds werd de vorst een banket aangeboden in de opera. Er was nog een bal in de maatschappij Union. Vele gebouwen waren verlicht.

In de voormiddag van dinsdag 15 september moest koning Leopold terugkeren naar Brussel; zijn dochter Charlotte was te Brussel aangekomen voor zeer belangrijke besprekingen in verband met het vraagstuk Mexico (zie A. Castlot : Maximilien et Charlotte du Mexique bl. 192) Maar de feestelijkheden gingen verder. De Frère-Orbanlaan werd ingehuldigd; in de namiddag werd op de Vrijdagmarkt de kanta-te een tweede maal uitgevoerd. 's Avonds was er in de schouwburg Minard een kosteloze toneelvertoning, waar Broedermin en Taalijver het stuk Jacob van Artevelde van Van Peene opvoerden. Er was nog een feest in het Casino en een volksbal op de Kouter. De Arteveldefeesten werden besloten op woensdag met een groot concert in de Dierentuin door de muziekkapel van het 7° linieregiment en met een Venetiaans feest om negen uur 's avonds door de maatschappij der Gentse Regatten.

Om te eindigen moeten we nog het een en ander vertellen over het congres ingericht door de Association international pour le progrès des sciences sociales, congres dat een massa inkt deed vloeien.

In zijn toespraak tot de deelnemers aan het congres verklaarde de burgemeester : "Ce sera un des meilleurs titres de notre siècle devant l'histoire que ces réunions spontanées de libres penseurs, discutant publiquement toutes les grandes questions d'où dépendent l'avenir, le bonheur de l'humanité". Reeds in augustus verschenen krantenartikels in verband met het congres : Na artikels op 27.7 en 1.8 in Le Journal de

Le Marché du Vendredi

Vrijdagmarkt in 1899.

Gand schreef *Le Bien Public* op 12.8 : “Le fameux congrès pour le progrès des sciences sociales serait le contre-pied du Congrès de Malines, dont l’influence sera contrebalancée en quelque mesure par celle du congrès social qui va siéger à Gand”. Het congres was voorgezeten door D. Vervoort, liberaal, oud-voorzitter van de Kamer. Naast een duizendtal Belgische deelnemers, waaronder een vijftal katholieken, iets wat *Le Bien Public* zal betreuren - ook de jonge Woeste (geboren in 1837) sprak op het congres en verdedigde er de stellingen van het congres van Mechelen in verband met het onderwijs -, waren er ook een groot aantal buitenlandse deelnemers (380), voornamelijk uit Frankrijk (183), maar ook uit Duitsland, Engeland, Spanje, Italië, Nederland (57), Portugal, Rusland (17), Zweden, Zwitserland en de Verenigde Staten.

Het congres was verdeeld in vijf afdelingen. In de afdeling wetgeving werd onder meer de doodstraf behandeld. In de afdeling opvoeding en onderwijs voorgezeten door de Gentse hoogleraar De Rote : hier was Veth vertegenwoordiger van het Nut van Nederland, sprak Heremans in het Nederlands - het ganse congres verliep natuurlijk in het Frans - en kwam Woeste aan het woord. De afdeling Kunsten en Letterkunde was voorgezeten door H. Conscience met als secretarissen Paul Voituron en prof. Wagener. De afdeling Gezondheid en Liefdadigheid had als voorzitter prof. Burggraeve en als voorname spreker Ducpétiaux, de afdeling Staatshuishoudkunde had als voorzitter Rolin. De verslagen van het congres - *Annales de l’association interionational pour le progrès des sciences sociales. Deuxième session. Congrès de Gand 1864* (B.R.U.G. : B 8150) kunnen ons thans nog weinig boeien, we moeten ze echter plaatsen in hun tijd en toen verwekte het congres in katholieke kringen heel wat opschudding. *Le Bien Public* zal de brochure “*Les libres-penseurs peints par eux-mêmes. Le congrès international pour le progrès des sciences sociales. Session de 1863. Esquisse tracée d’après le compte-rendu du Bien Public*” publiceren. Deze krant zal spreken van “les idées creuses, les théories absurdes, les abominables blasphèmes débités par les fanatiques sectaires du congrès de Gand”. Op 29 september lezen we in *Le Bien Public* : “La grand’messe solennelle de 9 heures et les deux jours suivants, la messe de 7 heures seront célébrées à l’honneur de St.-Michel en réparation de l’outrage fait à Jésus et à la St.-Eglise par les blasphèmes proférés et les impiétés commises récemment en notre ville”.

Uit historisch standpunt is voor ons de rede van prof. Burggraeve over de werkmanswoningen de belangrijkste. “Gij zoudt er zien, dat alles ontbreekt : licht en ruimte. Waar zijn de baden ? de openbare wasch-

plaatsen ?”

Op 17 september had de uitreiking van de prijzen plaats aan de koffiehuishouders en aan de maatschappijen, die het meest hadden opgebracht voor de armbus van de “Zonder Naam niet zonder Hart”. Voorzitter Dierman-Seth sprak in het Vlaams en maakte een bilan van de werking : sedert de stichting in 1857 had de maatschappij 113 342,01 fr. uitgegeven voor liefdadige doeleinden. Daarna sprak Jules Simon - de keuze van de spreker is betekenisvol voor de politieke richting van de Zonder Naam - over de liefdadigheid.

De Artevelde-feesten liggen reeds in een ver verleden. Vermoedelijk was het in 1863 nog onmogelijk de figuur van Jacob van Artevelde objectief te benaderen. Reeds 116 jaar staat het machtige standbeeld van Jacob van Artevelde op de Gentse Vrijdagmarkt; vele Gentenaars kennen nog enkele regels - Wie herbracht hier de rust op een teeken van zijn hand ? - uit de feestkantate.

M. STEELS

EEN EN ANDER OVER DOOLHOVEN EN VERMEENDE DOOLHOVEN HIER EN ELDERS

Omstreeks 1500 jaar voor Chr. regeerde op het eiland Kreta (dat langwerpiger nogal berucht eiland bezuiden Griekenland) een koning die Minos heette. Het is deze vorst die aanzien wordt als de grondlegger van de naar hem genoemde *Minoïsche beschaving*.

Op zekere dag belastte hij de Atheense architect Daidalos met de bouw van een paleis dat zijns gelijke niet mocht hebben. En dat volgens de legende moest dienen om de wilde, ontembare en alom gevreesde *Minotaurus* in op te sluiten. Die Minotaurus was, moet u weten, de vrucht van een tegennatuurlijke liefdesverhouding tussen de koningin en de fabelachtige witte stier. Meneer Minotaurus (taurau van Minos) had een slank menselijk lichaam waarop een lelijke stierekop geplant stond, iets dat men van zo'n schoon lichaam niet zou verwachten.

Het paleis dat in de koninklijke stad Knossos verrees telde honderdtallen van kamers en gangen die derwijze met elkaar verbonden waren dat slechts de ingewijden er hun weg konden in terugvinden. Naar Minos' embleem, een tweesnijdende bijl in het Kretensisch LABYS genoemd, gaf men dit reusachtig gebouw alras de naam van LABYRENTOS, naam die na verloop van tijd door al de kultuurvolken met

Afb. 1.

Stadhuis van Gent. Pacifcatiezaal. Gezicht op de fameuze kronkelweg. De in- en uitgang bevindt zich onderaan in het midden van het labyrint. Bemerkt de vier onderste rijen stenen. Deze maken deel uit van de vierledige versiering. Slechts is de kronkelweg in zijn gansheid te bewonderen als de brede en lange looper die de twee einden van de zaal verbindt weggenomen is, wat hier het geval is.
(Foto Dienst v. Toerisme)

schwung overgenomen werd : labyrint (Ned.); labyrinthe (Fr.); labyrinth (Dui. en Eng.; laberintho (Sp.); laberento (It.).

Van die Minotaurus werd verteld dat Athene hem jaarlijks zeven jongelingen en evenveel maagden moest aanbieden opdat hij zijn reuzehonger zou kunnen stillen. Is zeven niet steeds een overal een heilig getal geweest ? Denk in dit verband maar aan de zeven oude wonderen van Gent. En aan de zeven pilaren. En aan de zeven markten op de Veerleplaats. En aan de zeven poorten. En aan de zeven hospitalen. En aan de zeven hoge torens. En aan de "wercklocke die zeven mael gheghoten werd". Verder vertelt de legende dat een Atheense held (Theseus) erin slaagde het ondie te doden. Die heldendaad kon hij maar verrichten omdat *Ariadne* hem bij het betreden van het labyrint een kluwen zijde had meegegeven dat hij voortgaande afwond derwijze dat hij na zijn overwinning op de Minotaurus de uitgang van het gebouw kon terugvinden. De zegswijze kluwen van *Ariadne* (fil d'Ariane/zonder *d*) om uit te drukken hoe in een verwarde situatie klaarheid kan gebracht worden heeft nog niet opgehouden gebruikt te worden.

Van die labyrinten die we *echte* zullen noemen omdat men er inderdaad kon in verdwalen of verdolen - doolhoven of dooltuinen zoals men ze in het Nederlands pleegt aan te duiden - zijn er weinig of geen tot ons gekomen. Zoveel te talrijker zijn de *onechte* waarvan er intengedeel wel bewaard zijn geworden. We spreken van onechte labyrinten omdat men geen vrees hoeft te hebben er zijn weg in te zullen verliezen. Per slot van rekening zijn het geen doolhoven. Laten we zeggen "doolhoven" tussen haakjes. Een dergelijk weliswaar klein maar niettemin "doolhofje" bezat eertijds onze Bijlokeabdij. Wel jammer dat zulke romantische eigenaardigheden moesten verdwijnen !

Waar de (steeds onechte) "doolhoven" het meest in trek waren ? Vanaf de vroege middeleeuwen bootste men ze na bij het bevoeren van sommige kerken. Het spreekt vanzelf dat slechts weinige van die mozaïeken tegen de tand des tijds bestand zijn geweest. Tot die uitzonderingen behoort alvast het labyrint bewaard in een 4de-eeuwse kerk van de Algerijnse stad Orléansville, gelegen ten ZW van Algiers. Van heel wat jongere datum zijn die welke we aantreffen in enkele Franse (Chartres, Amiens, Sens, St.-Quentin, Bayeux, Atrecht) en Italiaanse steden (Pavia, Piacenza, Cremona, Brindisi, Lucca). Een detail betreffende laatstgenoemde stad : het labyrint aangebracht in de voorhal van de kerk is vergezeld van een drieregelig latijns vers dat eraan herinnert dat het ding het werk is van de Kretenzer Dedalus - die man kwamen we reeds tegen - en dat niemand die erin gekomen was de uitgang zou vinden indien hij niet evenals Theseus - ook een bekende - geholpen werd door de draad van *Ariadne* - eveneens een bekende - .

Afb. 2.

De geïdealiseerde afbeelding van een zilveren muntstuk daterend van omtrent 350 jaar vóór Chr. bewaard in het British Museum. In tegenstelling tot veel andere labyrinten is het een donkergekleurd lint dat dient gevolgd te worden. De in- en uitgang ervan bevindt zich bovenaan het labyrint. Het te bereiken einddoel is door niets aangeduid; geen steen, geen boom. Onderaan de afbeelding is de naam van de stad Knossos meegedeeld. Links en rechts herkent men de voorstelling van een pijl. Waarschijnlijk het zinnebeeld van Griekenlands hoofdgod Zeus.

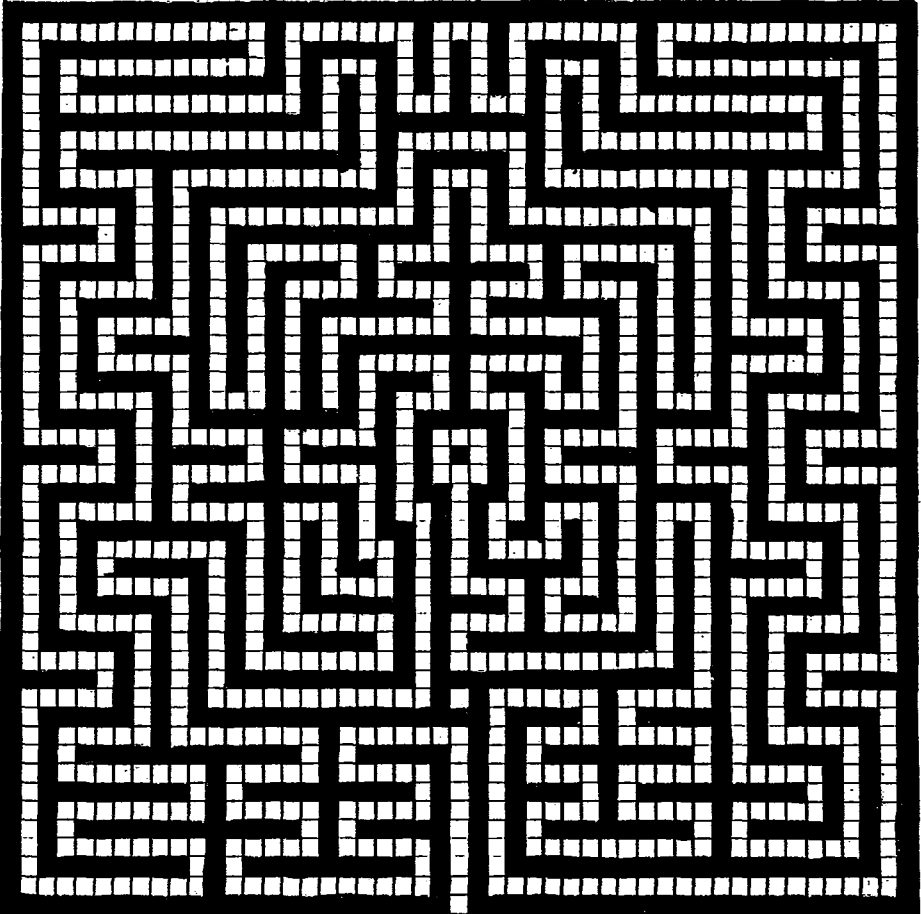
Zowel in de heidense tempels als in de katholieke kerken hadden de "doolhoven" klaarblijkelijk een godsdienstige functie te vervullen. Verdwalen moest uitgesloten zijn : het mocht niet anders of de enige weg moest naar het hartje van het labyrint leiden. Omdat dat labyrint geen echte doolhof is past het beter het ding een kronkelweg of kronkelpad te noemen. Wat de vorm van die kronkelwegen betreft waren er voor elk wat wils : vierkante (St.-Omaars; rechthoekige; cirkelvormige (Lucca); achthoekige (Amiens); onregelmatig gevormde.

De kronkelweg was doorgaans samengesteld uit witte en zwarte tegels. Het doelwit, hartje of middelpunt van de wandeling werd in de meeste gevallen voorgesteld door een zwarte tegel aangezien de weg zelf met witte stenen geplaveid was. Te Orléansville droeg die steen een opschrift : Sancta ecclesia (= heilige kerk).

In de openluchtkronkelwegen, dus in de tuinen, waren het hagetjes of bloemenperken die de rol van zwarte tegels speelden. Zowel stenen zuiltjes, kruisbeelden of boompjes dienden om het einddoel van de wandeling aan te duiden. Die wandeling was niet zelden het substituut van een pelgrimstocht naar Jeruzalem of elders.

In welke mate ook burgerlijke gebouwen zich met labyrinten inlieten is zo maar op een ik en een gij te zeggen. Zo talrijk zullen ze uiteraard niet geweest zijn. Hoe dan ook mocht het *Gentse Stadhuis* zich tot die zeldzame gebouwen rekenen. In België wellicht een uniek geval. Zoals iedere Gentenaar, die naam waardig, weet, bevindt zich die "doolhof" in de Pacificatiezaal waar hij het voornaamste deel uitmaakt van de bevoering. We begrijpen niet al te best waaraan het te wijten is dat de gesproken en geschreven gidsen er zo weinig belang aan hechten en nog hechten. Onze "doolhof" was zoals gezegd slechts een onderdeel van de geplaveide vloer. In het midden ziet men de fameuze kronkelweg; links bij het betreden van de zaal - dus kant Botermarkt - vier gelijke vierkante versieringen van 15 stenen zijde. Op het einde van de zaal - dus kant van de kapel - een vloer in dambordvorm van 27 stenen bij 43. Inmiddels dringen zich een paar vragen naar voren. Van wanneer dagtekent die "doolhof" ? Waarom heeft men hem precies aan die grote zaal, waarvan men in 1876 een historische zaal gemaakt heeft, toevertrouwd ? Welke plaats heeft hij in Gents verleden ingenomen ?

De eerste steen van " 't nieuw schepenhuis an de straete daer de grefie stond" werd reeds gelegd op 10 maart 1517 door Mer Ryckaert Uutenhove, burgemeester, "ende meester (architect) was van den nieuwen wercke metser Jan Stassins (1) die eenen patroon gesneden had van den wercke". Het bleef bij een steenlegging want zoals voldoende bekend is waren het Rombaut Keldermans en Domien de Wa-

Afb. 3.

De "doolhof" waarmee eertijds het dwarsschip van de kloosterkerk te Sint-Omaars geplaveid was.

ghenmakere die met het optrekken van het "schepenhuis" = stadhuis belast werden. (2) Vanzelfsprekend eisten de schepenen dat eerst en vooral aan de "vierschaer" ofte gerechtszaal diende gewerkt te worden (3).

Na omtrent 10 jaar aan het "huus" gemetseld te hebben geraakte de zaal zo goed als voltooid zodat de magistraat (schepenen + hoogbaljuw) er vanaf 1528 recht kon in spreken. Zowel aan de zoldering als aan de vloer schijnt nog heel wat te doen te zijn geweest want het zal 1533 moeten worden aler de zg. pui die uitzicht geeft op de Hoogpoort kon gebruikt worden en de gekleurde glasramen aangebracht. Tegelijkertijd kwam de bevloering, inkluis het labyrint klaar. Volgens Sande-

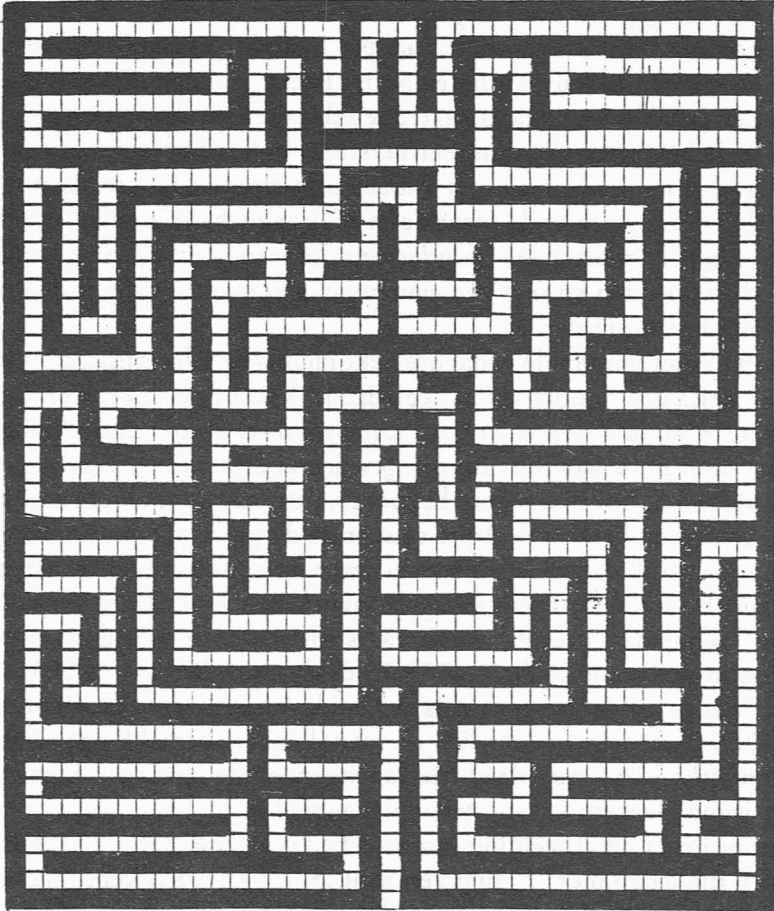
rus, ijverig nagepraat door vrijwel al de 19de-eeuwse auteurs, inclus Pr. Claeys en De Potter, zou de zaal pas in 1563 geplaveid geweest zijn. Op zich zelf een onaanvaardbare datum. Beeldt u zich in dat een op macht en praal beluste Magistraat, dat wil zeggen een hooghartige hoogbaljuw (de heer van Schar dau); een eerste schepen of burgemeester (Joos de Grave) en nog een schare niet minder pretentieuze en veeleisende heren schepenen, gedurende maar liefst 35 jaar recht zou willen spreken hebben in een "vierschaar" *zonder* een ordentelijke zoldering boven hun edele hoofden en *met* een gemene plankenvloer onder hun al niet minder edele voetzolen ?

Vraag mij niet wie op de gedachte gekomen is de allerernstigste "vierschaar" met een "doolhof" te begiftigen. Ik weet het niet. Wel dat de ontwerper van die rare vloer gaan kijken is naar Sint-Omaars (Saint-Omer) waar in de aan Sint-Bertijn gewijde abdijkerk een prachtig exemplaar van zo'n mozaïek iedere bezoeker, dus ook hun, de ogen uitstak. Helaas werd de kerk in de 16de eeuw met de grond gelijk gemaakt. Een groot geluk dat voor het te laat was voortuitziende en kunstlievende handen van het labyrint een getrouwe kopie gemaakt hebben. Daarom de Gentenaars precies Sint-Omaars' vloer als voorbeeld uitzochten? Vergeet niet dat die stad tot 1678-79 deel uitmaakte van de Zuidelijke Nederlanden, waarmee gezegd is dat beide Vlaamse steden, Gent en Sint-Omaars een eeuw voordien de uitstekendste betrekkingen onderling onderhielden. Inderdaad was laatstgenoemde stad voor menig handeldrijvend Gentenaar een vertrouwd gebied.

Laat ons liever de afbeelding van Sint-Bertijns "méandre" of "dédale" - zegt u die naam niets ? - met een paar argusogen bekijken. Ingeschreven in een vierkant van 49 stenen zijde is de "doolhof" zo symmetrisch mogelijk geconstrueerd. Zo symmetrisch mogelijk omdat een echte symmetrie nu eenmaal niet mogelijk is. De *witte* kronkelweg beslaat 1151 tegels van de 2401 (49 x 49) waaruit de vloer samengesteld is. De ingang (meteen de uitgang) bevindt zich in het midden van de onderste rij stenen. Het doelwit, een zwarte steen, ligt precies in het midden van de vloer.

Dat de Gentse "doolhof" inderdaad een bijna getrouwe nabootsing is van de Sint-Omaarse, blijkt reeds bij een oppervlakkige vergelijking van de twee mozaïeken : centrale ligging van het zwarte doelwit; assymetrie van de compositie; start en aankomst van de wandeling in het midden van de eerste rij tegels.

Alleen de vorm verschilt : de onze is rechthoekig (49 x 41 tegels) in plaats van vierkantig. Integendeel wijst alles erop dat de grootte van de stenen behouden werd : 27 cm zijde. Hadden de Gentenaars genoeg-

Afb. 4.
Stadhuis van Gent. Pacificatiezaal. De kronkelweg. Het wit lint begint en eindigt in het midden van de onderste rij tegels.

gen genomen met stenen van amper 4 cm kleiner, dan ware onze "doolhof" er eveneens een vierkante geweest. Wat stond er de "Vierschaar" anders over dan vrede te nemen met een rechthoekig labyrint? Van de 2009 tegels (41 x 49) zijn er 959 witte en 1050 zwarte (lees blauwe). Wat men zich in de verste verte niet realiseert is de lengte van onze (witte) kronkelweg : 258,93 m (0,27 m x 959). Aangezien men eenmaal het einddoel bereikt niet anders kan doen dan op zijn stappen terugkeren, wat een wandeling veronderstelt van 256,50 (0,27 m x 950 (959 - 9)) bedraagt de volledige tocht maar liefst 515,43 m. Zegge iets meer dan een halve km !!!

Voorwaar geen peulschil, vooral voor onze 16de-eeuwse voorvader of

-moeder die door de schepenen veroordeeld was de kronkelweg eenmaal of meerdere malen kruipend op de knieën af te leggen, wellicht een bedelstaf en/of een bedelzak meesleurend.

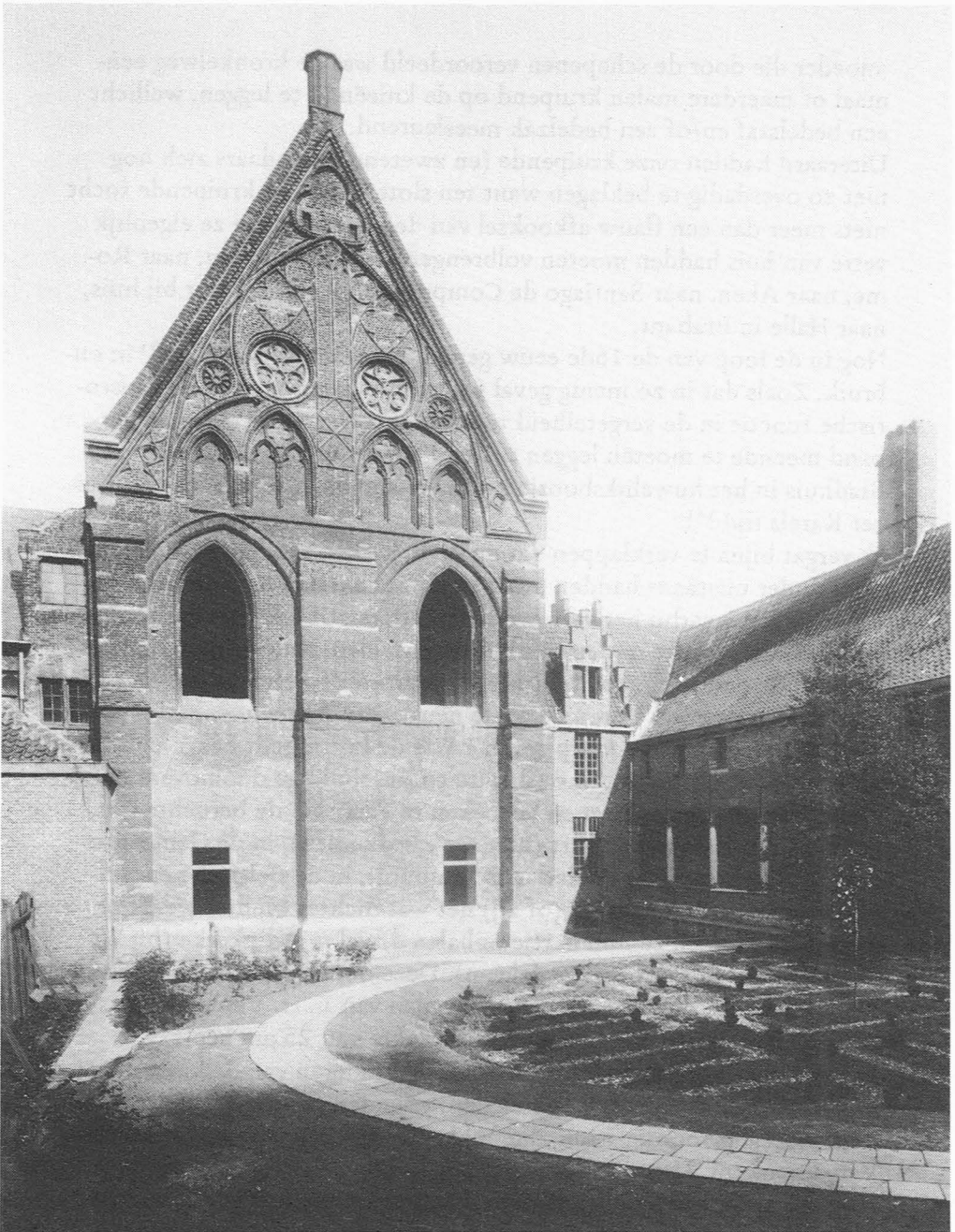
Uiteraard hadden onze kruipende (en zwetende) zondaars zich nog niet zo overdadig te beklagen want ten slotte was hun kruipende tocht niets meer dan een flauw afkooksel van de bedevaart die ze eigenlijk verre van huis hadden moeten volbrengen : naar Jeruzalem, naar Rome, naar Aken, naar Santiago de Compostela, of wat dichterbij huis, naar Halle in Brabant.

Nog in de loop van de 16de eeuw geraakte de Gentse "doolhof" in onbruik. Zoals dat in zo menig geval voorkomt kwam meteen zijn historische functie in de vergetelheid terecht. In zoverre dat men een verband meende te moeten leggen tussen hem en de paartjes die in het Stadhuis in het huwelijksbootje kwamen stappen. Stel u voor : in Keizer Karels tijd !!!

Ik vergat bijna te verklappen dat de in de kerken aangebrachte labyrinten minder uitstaans hadden met gerechtszaken dan met devote bedrijvigheden waarbij het verwerven van aflaten of het bekomen van voordelen en niet te onderschatten rol speelden. Natuurlijk mits betaling van de onkosten, een transactie waarvoor de heren schepenen al niet minder gewoon waren de edele neus op te trekken.

Mag ik u als afscheid een tip geven ? Wie de lust mocht bekruipen kennis te maken met echte, onverdachte en onschuldige doolhoven, hij (of zij) kan die aantreffen en bezoeken te Parijs (in de beruchte Catacomben), in Hampton Court (niet ver van Londen), in de Gemeentegrot te Valkenburg (in Nederlands Limburg), in de Belgische en buitenlandse grotten en als hij (of zij) het wat dichterbij huis wenst te doen, dan kunnen ze hun hartje ophalen ofwel te Adinkerke (bij De Panne) ofwel te Loppem (Zedelgem). Deze doolhof die in de tuin van het Kasteel van die naam (4) naar het plan van E. H. Van der Meersch in 1873 uitgevoerd werd en een oppervlakte van 25 are heeft, was aanvankelijk slechts toegankelijk voor de kinderen van de kasteelheer. Vanaf 1892 mochten de familieleden, vrienden en kennissen hem betreden. Tegenwoordig staan zijn hekken wagenwijd voor iedereen open. Van 1 april tot 31 oktober.

Alhoewel het met mijn doolhof-verhaal uit en amen is kan ik aan de verleiding niet weerstaan er een staartje aan vast te binden. Ik wil nl. een soort labyrint te berde brengen die in de middeleeuwen, met name in Spanje, lang in trek geweest is. Een soort dat men *gedenk-labyrint* gedoopt heeft en dat bestaat uit een groot schaakbord waarvan omtrent de helft van de vierkante op een van hun hoekpunten staande

Afb. 5.

De kronkelweg zoals die tot omtrent 1950 een tuintje van het Bijlokemuseum versierde (bemerkt de 14de-eeuwse gevel van de refter). Tegenwoordig bestaat de versiering uit een zesstralige ster in het midden waarvan een hagedoorn geplant is. Wellicht hetzelfde boompje dat we op de foto herkennen. Plaat 100 van het Album Gent Gand Ghent Gante, uitgave Meddens, Bruxelles, 1978.

Foto bereidwillig meegedeeld door de heer A. vande Kerckhove, conservator van het museum.

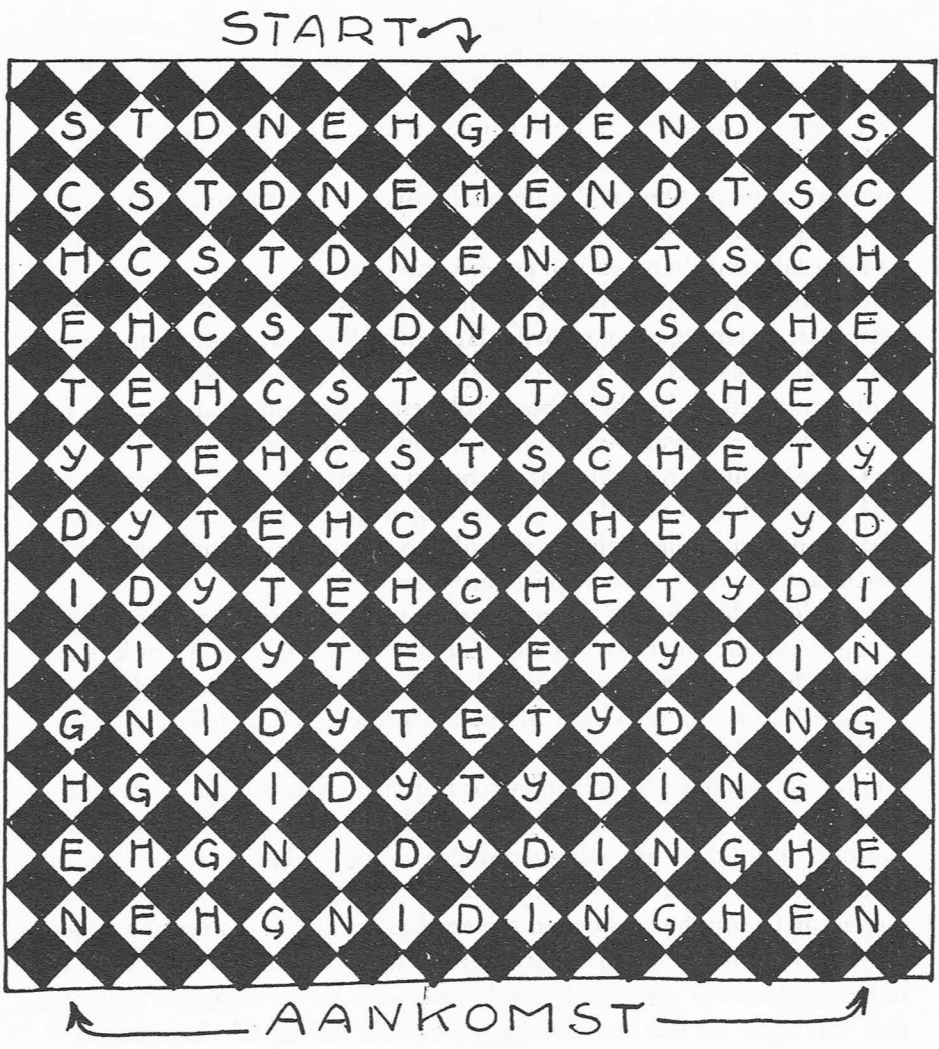
velden rood, geel of zwart gekleurd zijn. In elk van de wit gelaten velden staat een rechte of scheve letter geschreven. Startend met een bepaalde letter kan een zelfde woord of reeks woorden een groot aantal keren gelezen worden. In de veronderstelling dat u goed kunt lezen. Soms is het een spreuk of iets dergelijks die men u uitnodigt op het spoor te komen. Omdat dat herhaaldelijk lezen van een zelfde spreuk of boodschap u willen of niet aan die boodschap doet *denken* gaf men aan dat labyrint de naam van gedenk-labyrint.

Het gedenk-labyrint waarover we het zullen hebben komt voor in een uitermate belangrijk handschrift dat bewaard wordt in de Biblioteca Nacional te Madrid. (5) Dat pak perkament is getiteld *Moralia in Job* (commentaren op het bijbelboek Job) en is een kopie van een nog precieuzer werk waarvan de auteur niemand anders is dan paus Gregorius de Grote, heilige en kerkleeraar. Geboren omstreeks 540, gestorven in 604. Paus van 590 tot 604. Is het nodig erop te wijzen dat in Gregorius' manuscript alles behalve gedenk-labyrinten geschilderd werden? Doch laat ons naar onze kopiïst terugkeren.

Florentius - aldus heette de man - schijnt een man van de daad geweest te zijn : een die weet wat hij wil. Hoe devoot en nederig hij ook is verkondigt hij in zoveel herhalingen dat hij is "*onwaardig herdacht te worden*". In het latijn klinkt die volzin FLORENTIUM INDIGNUM MEMORARE.

Omdat die latijnse verzuchting voor mij naar duister latijn is probeerde ik het niet 's mans ongetwijfeld moeilijke letterpuzzel op te lossen. Zouden mijn lezers het geheimzinnig geval beter dan ik tot een goed einde brengen? Veroorloof mij eraan te twijfelen.

Om ze niettemin het genoegen te verschaffen met een allerecht gedenk-labyrint kennis te maken construeerden we naar Florentius' model een in het Nederlands gesteld afgietsel ervan. Om de pil enigszins te vergulden vervingen we het rechthoekig voorbeeld (20 bij 13 vierkantjes) door een vierkante rooster van 13 vierkantjes zijde. Zie de afbeelding. De (uw) opgave bestaat erin met de overvloed van C's, D's, E's, G's, H's, I's, N's, S's, T's en Y's zo dikwijls als het mogelijk is de titel van ons tijdschrift GHENDTSCHÉ TYDINGHEN in de doolhof op te sporen. Telkens wordt aangevangen met de letter G (aangeduid door middel van een pijltje) om te eindigen met een van de N's (ook aangeduid door middel van pijltjes). De symetrie van het schaakbord brengt met zich mee dat het te zoeken aantal titels EVEN is. Bewonder de GHENDTSCHÉ TYDINGHEN tot uw ogen ervan schemeren. En - een goede raad - om uw tel er niet bij te verliezen, breng er uw vingers bij te pas. Volstaan die vingers niet, neem dan maar gerust uw toevlucht

Afb. 6.

Een gedenk-labyrint zoals er maar weinig te vinden zijn en dat we liever een letterpuzzel zouden willen noemen. Zwaar te verteren voer voor de liefhebbers van dergelijke spelletjes.

tot een telraam. Als u er een hebt. Zo niet doe dan wat de teelringspelers doen en werk met kooldragerkens. Ik vrees dat het een hele rij wordt. Meent u dat het gedenk-labyrint voor u geen geheimen meer heeft ga voor mijn part maar in vrede naar bed.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

- (1) Het was dezelfde Stassins die het ontwerp tekende van de toren van de St.-Janskerk (nu St.-Baafskathedraal) dat vanaf 1531 uitgevoerd werd. Ook voor het Oudenaardse Stadhuis maakte hij een plan dat *niet* uitgevoerd werd. In 1943 gaf de stad zijn naam aan een straat.
- (2) Het ontwerp van de twee architecten wordt bewaard in het Bijlokemuseum. Zonder overdrijving een van de waardevolste documenten die ons land bezit.
- (3) Zie H. Howé, Het Stadhuis van Gent.
- (4) Het was in het Kasteel van Loppem dat direct na de ondertekening van de Wapenstilstand (11-11-18) een samenkomst plaats had tussen enerzijds koning Albert en anderzijds Eduard Anseele en Paul-Emile Janson. En zulks ondanks de afwijzende houding van 's konings ministers (van het Ministerie van Le Havre). Een samenkomst trouwens die op dat ogenblik heel wat stof deed opwaaien. Anseele deed zijn intrede te Gent als minister.
- (5) Zie de Bibliografie, laatste titel.

BIBLIOGRAFIE

De Potter, Gent

Pr. Claeys, L'Hôtel de Ville de Gand

A. van Werveke, Kronkelwegen en Kronkeltuinen, Vooruit, 1923 (?)

E. Verstraete, Een zestiende eeuwsch Doolhof te Gent, Hamer, okt. '43

H. Nowé, Het Stadhuis van Gent. 1949

G. van Severen, Le mystère du dallage de la salle de la Pacification à l'Hôtel de Ville, La Flandre libérale, 220662

Spaanse en Vlaamse Miniaturen uit Spanje, Kataloog v.d. Tentoolstelling in de Kon. Bibl. te Brussel, 1964

Dictionnaire des Symboles, 1969

Gids van het Stadhuis, 1967

John Williams, Spaanse Miniaturen uit de middeleeuwen, 1978

EEN NIEUWE GENTSE PLAAT

IN 'T STAMCAFE door Romain Deconinck, Walter De Buck, Bert Joris en Yvonne Delcour. De plaat brengt de volgende liederen en teksten : het vermaarde Santé, Santé, Tante Nitte en Nonkel Miele naar 't Chinees restaurant, 't Vliegerke, 't Aototje, Gentse Feestmars met Niet te vroeg, Mie Katoen, Moederke doe open, Vive van Boma, Pigou die ging om huge, Mijn nonkel Pier, Mijn Pa is facteur, Een patoaterhistorie, Handen van 't Poatershol, Moppen in 't Stamcafé, Papa heeft een tandem en het En 'k zou ni girre trewen. Een plaat voor een gezellige vriendenavond thuis.

HET DOCUMENTATIECENTRUM VOOR STREEKGESCHIEDENIS TE SINT-AMANDSBERG

Het Documentatiecentrum omvat twee grote afdelingen, die op een

parallele manier opgebouwd zijn en waartussen een strenge scheiding onmogelijk is : een bibliotheek en documentatiezalen.

In de bibliotheek staan aan de ene kant de lokalia, aan de andere kant de heemkundige wetenschappen.

Bij de heemkundige wetenschappen zijn, naast algemeenheden (zoals bibliotheekwezen en encyclopedieën), in hoofdzaak volgende wetenschappen ondergebracht : geschiedenis (met inbegrip van de hulpwetenschappen : archiefwezen, genealogie, heraldiek, paleografie, archeologie, enz.), volkskunde, taalkunde (inz. naamkunde en dialectologie), letterkunde, economie (d.i. landbouw, tuinbouw, veeteelt, industrie, handel, financies, enz.), natuur (d.i. geografie, geologie, bodemkunde, flora, fauna, enz.), kunst, onderwijs en cultuur.

De sectie volkskunde werd, met lichte aanpassingen, geordend overeenkomstig het classificatieplan Hoffmann-Krayer. De overige secties werden naar het model van de volkskunde opgebouwd. Aan de sectie onderwijs is een verzameling schoolboeken toegevoegd, eveneens systematisch geordend.

De afdeling lokalia bevat een sectie België zonder Oost-Vlaanderen, een sectie Oost-Vlaanderen (waarin bv. provinciale administratie, bisdom, publicaties van de heem- en geschiedkundige kringen), een sectie Gent, een sectie Sint-Amandsberg en reeks overige gemeenten geordend volgens postnummers. Binnen elke gemeente is er opnieuw een systematische ordening met in hoofdzaak volgende rubrieken : algemeenheden, geschiedenis, beschrijving, administratie, personaliteiten, sociale voorzieningen en gezondheidszorg, seculiere geestelijkheid, reguliere geestelijkheid, onderwijs, kunst, justitie, land- en tuinbouw en veeteelt, industrie, handel, verkeerswezen, financies, letterkunde, volkskunde en taalkunde, toerisme, politieke partijen, verenigingen. Elke groep is nogmaals onderverdeeld : per parochie, per instelling, per vereniging, enz. Binnen de kleinste onderverdeling dragen de boeken een volgnummer, zodanig dat het boeknummer meestal uit vier elementen bestaat, bv. G 2 A 7. Betreft het een personaliteit, dan bestaat het derde element uit de eerste drie letters van de familienaam, bv. G 19 MUS 2 (= Achilles Mussche). Begint de familienaam met *De* of *Van*, dan werden de initiaal *D* of *V* en de eerste twee letters van het hoofdbestanddeel van de naam gekozen, bv. G 19 D.KE 5 (= Paul De Keyser). De secties Gent en Sint-Amandsberg zijn meer gedetailleerd dan de overige gemeenten.

Boeken en tijdschriften worden niet van elkaar gescheiden. Bijgevolg staan boeken in verband met een instelling (bv. school, een fabriek) of een vereniging en de tijdschriften uitgaande van dezelfde instelling of

vereniging bij mekaar.

De documentatie is in de mate van het mogelijke volgens een parallel systeem geordend, waarbij de secties en hun onderverdelingen principieel op dezelfde wijze aangeduid worden. Zo bv. worden zowel boeken als losse documenten in verband met het Groot Begijnhof te Sint-Amandsberg aangeduid met SA 10.

Materieel kan de documentatie in verband met een bepaalde instelling of vereniging echter niet in haar geheel samen bewaard worden. Losse documenten en foto's, kaarten, affiches, diploma's, medailles, enz. vormen telkens afzonderlijk bewaarde reeksen, hoewel ook hier de nummering zo mogelijk correspondeert. De affiches van een bepaalde instelling of vereniging dragen dus dezelfde aanduiding als de boeken en losse documenten in verband met deze instelling of vereniging.

Uit wat voorafgaat blijkt reeds dat werkelijk alles verzameld wordt wat verband houdt met om 't even welk facet van de menselijke bedrijvigheid of de natuur in het in aanmerking genomen gebied, dus zowel actuele als historische documentatie, niet alleen boeken, maar ook gelegenheidsdrukwerk (bv. uitnodigingen), verslagen, parochiebladen, tijdschriften van verenigingen of instellingen, prijslijsten van firma's, verkiezingspropaganda, affiches, diploma's, foto's, voorwerpen, enz. Ook eigenlijk archief van instellingen, verenigingen, personen, enz. wordt met dank aavaard en telkens als een eenheid bewaard en geordend volgens de voorschriften van de archiefkunde.

Systematisch wordt alles verzameld wat verband houdt het werkgebied van de heemkundige kring de Oost-Oudburg en de Heemkundige en Historische Kring Gent, dus de huidige gemeenten Gent, Destelbergen en Lochristi. In een ruimer perspectief wordt geheel Oost-Vlaanderen erbij betrokken, maar dan niet meer exhaustief.

Bepaalde afzonderlijke bewaarde reeksen verdienen nog nadere toelichting.

De prentkaarten vormen twee reeksen : 1° aanzichtkaarten, in hoofdzaak uit Oost-Vlaanderen, geordend volgens gemeenten en daar binnen weer topografisch; 2° fantasiekaarten, onderverdeeld in kerstkaarten, nieuwjaarskaarten, paaskaarten, verjaardagkaarten, naamdagkaarten, liefdekaarten, spotkaarten, enz. De fantasiekaarten worden bewaard in oude albums, de aanzichtkaarten, elk in een plasticzakje, in dozen. Films en dia's staan vanzelfsprekend apart.

Met de doodprentjes werd een alfabetische en een chronologische reeks gevormd. De doodprentjes van vóór 1900 worden chronologisch en hun dubbels alfabetisch geklasseerd. Die van nadien alfabetisch, hun dubbels chronologisch. In de alfabetische reeks moeten nog verwijzings-

gen komen naar de chronologische reeks van vóór 1900. De chronologische reeks is vooral belangrijk voor de iconografische evolutie. Er is geen geografische beperking voor de doodprentjes.

De doodbrieven worden alfabetisch geordend.

De verzameling geboorte-aankondigingen en huwelijksaankondigingen werd nog niet geordend.

De devotieprentjes, elk bewaard in een plasticzakje, werden thematisch geordend : Christus, Maria, heiligen (alfabetisch), religieus leven, eerste en plechtige communie, priesterwijdingen, professies, jubilea, zendingen, bedevaartplaatsen, enz.

De kaarten : stafkaarten, bodemkaarten, afdrukken van Poppkaarten, plans, oude figuratieve kaarten, enz. zijn meestal opgerold.

De bedevaartvaantjes werden geordend volgens gemeenten.

De affiches werden samen opgerold per instelling of vereniging.

Voorwerpen zoals vlaggen en schilden van verenigingen, borstbeelden, ingelijste foto's, enz., dienen tegelijk als versiering in het gebouw.

Archeologica uit de streek (inz. Herlegem) worden tentoongesteld in kijkkasten. Recente boeken worden door het Documentatiecentrum doorgaans aangekocht. Oude boeken en documentatie worden meestal geschonken.

Er zijn drie catalogi :

1. de alfabetische catalogus van boeken en tijdschriften, geklasseerd volgens auteursnamen of, bij ontstentenis daarvan, volgens het eerste belangrijke woord in de titel. *De* en *Van* blijven vooraan in de familienaam.
2. de systematische catalogus van boeken en documentatie, waaraan nog een inventaris van medailles, van affiches, van diploma's, van kaarten, van voorwerpen, enz. is toegevoegd, zodanig dat elke medaille bv. tweemaal verschijnt : eenmaal bij de verenigingen, instellingen enz. en eenmaal in de inventaris van de medailles.
3. de trefwoordencatalogus, waarin van de naam van een vereniging, instelling, persoon, enz. of van een vakonderdeel verwezen wordt naar het systematisch nummer in de systematische catalogus.

Het Documentatiecentrum is gevestigd in convent Engelbertus, Groot Begijnhof 46 te Sint-Amandsberg. Het is voor iedereen vrij toegankelijk elke zondagvoormiddag (behalve in juli en augustus en op feestdagen) van 10 tot 12 uur. Alleen leden van de kring Gent of van de Oost-Oudburg mogen evenwel ontlenuen; ook dit gebeurt gratis. Kostbare boeken en documenten worden niet uitgeleend.

Het Documentatiecentrum is een VZW, die alleen van de stad Gent (vroeger de gemeente Sint-Amandsberg) subsidies ontvangt. De Oost-

Oudburg en de Heemkundige en Historische Kring Gent hebben hun bezit aan boeken en documentatie geschonken aan het Documentatiecentrum en verlenen ook financiële steun.

MAURITS GYSSELING

BIBLIOGRAFIE

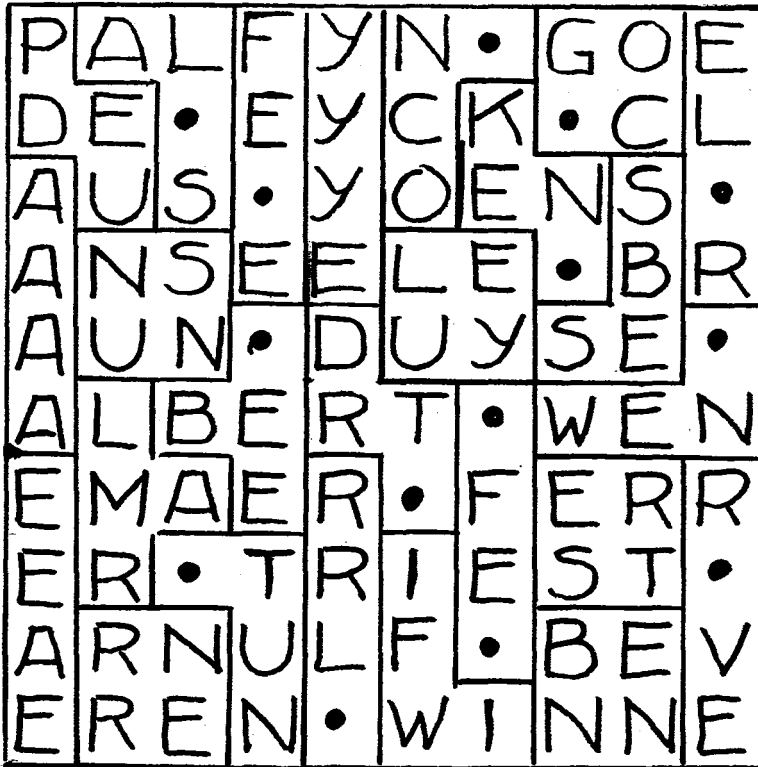
ZO DE VADER ZO DE ZOON

Ons medelid, de ijverige genealoog Jacques Devriendt, komt in het tijdschrift *Vlaamse Stam* (1978, blzn. 129-144) een artikel te publiceren dat we als Gentenaar niet onopgemerkt en vooral niet ongelezen mogen laten. Het betreft een niet alleen verantwoorde maar tevens boeiende studie handelend over het Gents vleeshouwersgeslacht VAN LOO dat zoveel onuitwisbare sporen nagelaten heeft. De auteur die over een ontzaglijk bronnenmateriaal beschikt is er luisterlijk in geslaagd de menige eeuw omvattende geschiedenis te schrijven van slechts een van de takken van die talrijke vleeshouwersfamilie. Wat bijna ongelooflijk klinkt maar toch waar is : hij maakt ons met het geval bekend waarbij een bepaalde "zaak" maar liefst ZESTIEN keren van vader op zoon overging. De eerste in de lange reeks, stamvader Jan leefde in de 2de helft van de 14de eeuw. Zijn laatste (voorlopige ?) verre afstamming werd in 1924 geboren. Het spreekt vanzelf dat Devriendts opstel tevens andere facetten van het probleem belicht, met name de talloze huwelijken die tussen de leden van de verschillende geslachten gesloten werden, in hoofdzaak de Van Melles, de Minnes, de Deynoodts, de Nevelincs, de Seyssones, om slechts de voornaamste te vermelden. Kortom ons werd een lectuur gepresenteerd waarin niet alleen de liefhebbers en de amateurs van de familiekunde hun gading zullen vinden.

V. W.

OPLOSSING PUZZEL NOVEMBER 1978

De puzzel 1978 kende weer een flink succes. Een lid schreef "Lekker moeilijk, maar toch gevonden !" De volgende leden vonden de juiste oplossing : mevr. D. Sarteel, mevr. A. Gadeyne-Desmuel, de heer

H. Koller wonende te Grez-Doiceau, de heer D. Vervenne, mevr. J. Somers, de heer A. Mast, mevr. E. Wauters-D'haen, mevr. Y. Eykens, de heer P. De Caluwe, de heer L. Lefebvre. Allen : oprecht gefeliciteerd.

TE GENT

NOOT. Wegens technische moeilijkheden is het de redactie niet altijd mogelijk tijdig de voornaamste gebeurtenissen te Gent te vermelden. Toch meent de redactie dat het wenselijk is deze gebeurtenissen - alhoewel laattijdig - bondig mede te delen.

1. In september 1978 vierden de Spinnessen hun driehonderjarig bestaan. Oppericht als een gemeenschap van godsdienstige vrouwen in 1678 was hun voornaamste activiteit naast het gebed het spinnen van vlas. Vandaar ook hun naam. Ze waren lang gevestigd in het Hof van Nevele, gelegen op de plaats van het huidig Sint-Lievenscollege. Na de

moeilijkheden in de beginjaren van de Franse tijd werd de gemeenschap opnieuw opgericht in 1802 en in 1835 noemden ze zich Zusters van de H. Jozef. In 1890 kochten ze het klooster van de Victorinnen. Eerst als tehuis voor bejaarden ingericht, werd het gebouw weldra gebruikt als een ziekenhuis, het Hospitaal van de H. Familie op de Groene Briel. Het is een van de voornaamste ziekenhuizen te Gent met 444 bedden en met meer dan 600 personeelsleden. Het moederhuis van de Zusters van de H. Jozef is op de Kortrijksesteenweg. Ze bezaten ook lang een huis in de Mageleinstraat.

2. De parochiekerk van St.-Theresia van het Kind Jezus werd plechtig ingehuldigd op 16 september, 1928. Het vijftigjarig bestaan van de parochie werd gevierd einde september 1978. De wijk Rooigem op het einde van de Brugse Poort ontwikkelde zich op het einde van de 19° en het begin van de 20° eeuw : de textielfabrieken Filature du Nord (1885) later genoemd Nouvelles Linières du Canal, Filature de Rooigem (1897), de Manilla (1909), L'Union Linière en L'Avenir in 1911. Nieuwe straten werden aangelegd : in 1921 werd ook het groot wooncomplex "De Blokken" gebouwd.

3. Op zaterdag 2 september 1978 werd in het Oud Begijnhof een gedenkplaat aan de woning van Hélène Maréchal, de gekende volkszangeres, ingehuldigd.

4. Tijdens werken aan het Toreken op de Vrijdagmarkt werden heel wat belangrijke ontdekkingen gedaan.

5. Het half-commercieel half-cultureel tijdschrift "De Mandel" is opnieuw opgedoken onder een andere vorm en een nieuwe inkleding; Nu verschijnt het als een soort bijlage van het maandblad E3 Family Magazine in de editie Oost-Vlaanderen-De Mandel. De verspreidingswijze van deze editie is niet te volgen en gebeurt op een ons onbekende manier. Tot op heden verschenen er twee afleveringen nml. een in de uitgave van september jl. en een tweede in deze van november. Er mag nog één verwacht worden in december 1978.

6. In de Baaisteeg aan de Vlasmarkt werd door de V.T.B. ter herinnering van het 500 jarig bestaan van de rederijderskamer Mariën Theeren aan een woning waar eertijds het steen stond, waar Marcus Van Vaerne-wijck woonde, een gedenksteen aangebracht. Marcus Van Vaerne-wijck (1518-1569) is gekend om zijn dagboek "Van de beroerlicke Tijden" en was schepen van de stad Gent. Hij was tevens factor van de rederijderskamer Mariën Theeren.

AANVULLENDE LEDENLIJST

1389. Monsaert J. Bromeliastraat 38 9110 Sint-Amandsberg
1390. Werkerswelzijn v.z.w. Koning Albertlaan 87 9000 Gent
1391. Verdonck H. E. Verhaerenlaan 42 9219 Gentbrugge
1392. Oosterlinck M. Laurent Delvauxstraat 12 9000 Gent
1393. Beernaerts Ph. Gravin Johannastraat 14 9000 Gent
1394. voorbehouden
1395. Blondeel M. Burg. Ch. de Kerchovelaan 233 9000 Gent
1396. U.C.O. N.V. Belle Vue 9218 Ledeberg
1397. Broecaert H. Kogelstraat 36 9000 Gent
1398. Zerck P. Parelhoenstraat 46 9000 Gent
1399. De Vilder R. Kikvorsstraat 29 9000 Gent
1400. Mw. De Grauwe K. Aannemersstraat 114 bus 1 9110 Sint-Amandsberg
1401. Genbrugge E. Kasteellaan 12-14 9000 Gent
1402. Van Veirdeghe M. Moortelputstraat 23 9810 Drongen
1403. De Somville A. Edw. Anseelelaan 56 9219 Gentbrugge
1404. Landuyt R. Gentsesteenweg 10 9030 Wondelgem
1405. Tuytschaever U. Bredestraat 82 9040 Oostakker
1406. Mw Leducq O. Coupure Links 385 9000 Gent
1407. De Baere E. 27 PIC Post 10 4090 B.S.D.
1408. Mw. Rens E. Berenlaan 17 2340 Beerse
1409. Burggraeve M. Schepen Andrieslaan 36 9000 Gent
1410. Vande Meulebroeck E. Steenakker 24 9000 Gent
1411. Mw. D'Asseler J. Oude Houtlei 11-29 9000 Gent
1412. Histed G. Groot-Begijnhof 77 9110 Sint-Amandsberg
1413. Boebaert N. Ooievaartstraat 91 9000 Gent
1414. De Clercq Ch. Kerkstraat 184 9219 Gentbrugge
1415. Dr. Moerman J. Medische Cel Post 10 4090 B.S.D.
1416. Damours R. Hamerstraat 173 9000 Gent
1417. Mw. Goethals-Vaernewyck E. Frère-Orbanlaan 251 9000 Gent
1418. Mw. Van Acker J. Leon De Loofstraat 16 9219 Gentbrugge
1419. Ghysels G. Antwerpsesteenweg 7 9130 Lochristi
1420. Van de Walle G. Schuyterstraat 32 9810 Drongen
1421. De Muynck M. Beekstraat 21 9050 Evergem